

EGO

Interview met overste Lemmens, van GOC naar Luchtmobiel, pagina 3

Duiken is vliegen in slow-motion, pagina 12

Orkaan Luis bezoekt Sint Maarten, pagina 23

nr. 12, december 1995, 34e jaargang
 Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
 storten op postbankrekening 480414
 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
 Militairen ontvangen het blad op aan-
 vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer,
 Bart Hetebruij, Wim Heij (voorz.),
 Joan Merens, Vincent Peeters,
 Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam,
 Gerard van Erkelens, Sabine
 Funneman, Martin Groenewold,
 Cor Hoekstra (CORK), Pieter de
 Jager, Tom Janssen, Stef Kessels,
 Willy Lohmann, Len Munnik,
 René Nauta, Leonore van Opzeeland,
 Cor Out, Theo Paymans,
 Rien Robijns, Karel Roskam,
 Paul Rutten, Hans Schonk,
 Frank Spoelstra, Jan Stooft,
 Wessel Visser, Leon Wecke,
 Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens

Redaktiesekretariaat:

Erika Krijt-Leijendekkers
 Prepress/Lithografie/Druk:
 Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
 Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op
 persoonlijke titel en vertegenwoordigen
 niet noodzakelijkerwijs de visie
 van de redactie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
 alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

Verguisd	2
Interview per post	3
Erkenning kan niet uitblijven (jazz)	7
Liefdesgedichten	10
Roskam	11
Duiken is vliegen in slow-motion	12
Poster Rene Nauta	14/15
Popmuziek	16
Programma's HOS, Vragen staat vrij	17
Prikkels, In het vizier	18
De kunst van de wezens die niet bestaan	19
Film	21
Luis bezocht St. Maarten	23
Boeken	25
Een handige flicker	
Raadslieden, waar en wie	27
Poster Willy Lohmann	28

Voorheen diende de Krijgsmacht ter verdediging van de eigen bevolking en ter bescherming van het eigen grondgebied, en niet als instrument in de buitenlandse politiek. Door de veranderingen, die hebben plaats gevonden, is de inzet van militairen sterker dan voorheen een politieke zaak geworden. Om die reden moet rekening gehouden worden met de verwachtingen van de bevolking. De publieke opinie wil een snel resultaat, een overwinning en verafschuwt de gedachte aan een mislukking. Als er inderdaad successen worden behaald dan zijn die in hun uitwerking vooral van politieke aard. Bij mislukking zullen de risico's vooral individuen en gezinnen treffen.

In de afgelopen jaren is maatschappelijke en politieke erkenning tot een sleutelbegrip geworden in de zorg voor veteranen; deze erkenning betreft de materiële en de fysieke problematiek, maar ook de psychische problematiek. Wanneer post-traumatische reacties op onbegrip stuiten, dan zal de betrokkene ervoor kiezen om zijn mond te houden. De problematiek wordt dan als het ware verborgen gehouden en dit versterkt de vermijdingsprocessen, die toch al vaak bij deze problematiek voorkomen. Wanneer daarentegen de getraumatiseerde veteraan algemeen aanvaard wordt als een door oorlogsgeweld getroffen oud-militair, zal hij eerder geneigd zijn om openlijk zijn problematiek te presenteren en de kans is groot dat dit bijdraagt aan een voor-
spoedig herstel.

Aanvankelijk bejubeld, dreigt Dutchbat III het meest verguisde bataljon te worden sinds de politionele acties in voormalig Nederlands-Indië. Het zal niemand verbazen dat nog al wat militairen van dit bataljon te kampen hebben met psychische en psychosociale problemen. De gesignaleerde problematiek is deels te wijten aan de doorgemaakte situatie in Srebrenica en Simin Han, maar helaas voor een minstens even groot deel aan de negatieve berichtgeving omtrent Dutchbat in de pers en de, voor de militairen, onbegrijpelijke handelswijze van de Nederlandse politiek. De Dutchbatters voelen zich door delen van de samenleving en door de politiek in de steek gelaten, wat bij een aantal van hen leidt tot een toeneming van psychische en psychosociale klachten.

De actuele ontwikkelingen hebben geleid tot een belangentegenstelling tussen nationale politiek en internationale loyaliteit. Het moge duidelijk zijn dat de militairen van Dutchbat III en hun thuisfront hiervan het slachtoffer zijn: maatschappelijk verguisd en politiek alleen gelaten.

Redactie

INTERVIEW PER POST

Overste Lemmens over het GOC, de herstructurering en de personeelsfunctie

Luitenant-kolonel Harry Lemmens was van 1 april 1993 tot 10 april 1995 als Hoofd Sectie 1 verbonden aan het Genie OpleidingsCentrum in Vught. In die tijd werd hij geconfronteerd met situaties die geenszins eenvoudig waren. Enerzijds moest hij het personeelsbeleid afstemmen op de herstructurering; anderzijds was hij nauw betrokken bij de mensen die uitgezonden werden. Harry Lemmens was en voelde zich verantwoordelijk voor de opvang en begeleiding van het personeel, werkzaam binnen het GOC, dit terwijl zijn eigen loopbaan ook vol onzekerheden was. Zijn sollicitatie op de vacature in Schaarsbergen als Hoofd Sectie 1 bij de Luchtmobiele Brigade werd positief beantwoord. Vanaf 10 april is hij daar dan ook geplaatst. Het kostte enige moeite om een afspraak te maken voor het interview: de nieuwe functie neemt veel tijd in beslag en ... de rode baret moet ook nog worden gehaald. Geen eenvoudige opgave. Niettemin vond Jose Verheyen, raadvrouw in Vught een manier om enkele vragen aan Harry voor te leggen: per post dan maar.

■ 'Niets doen' was onbespreekbaar

Hoe ben je in het militaire bedrijf terecht gekomen en hoe is jouw loopbaan verlopen?

Na de MULO ging ik in 1963 naar de kweekschool (nu PABO) te Sittard. Dat dit geen bewuste keuze was had ik al snel door, desondanks duurde het nog 2 jaren voordat ik de knoop doorhakte en mijn studie beëindigde. Ik voelde me niet thuis op die school en ook het vooruitzicht om nadien altijd in een school "opgeborgen" te worden leek me niet ideaal. De reclames van de krijgsmacht trokken mij aan en na enige vrijage met de KM besloot ik uiteindelijk te kiezen voor de KL. Aangezien ik niet direct geplaatst kon worden duurde het nog tot 24 mei 1966 voor ik kon starten aan de KMS te Weert om opgeleid te worden tot onderofficier. Aangezien niets doen bij ons thuis onbespreekbaar was, heb ik in de tussenliggende periode gewerkt in een verffabriek en in de bouw. Waarom ik destijds koos voor de KL kan ik niet echt duidelijk maken; in die tijd had ik iets van: daarbij te willen horen; op een of andere manier voelde ik me aange trokken tot de krijgsmacht. Overigens heb ik daar tot op de dag van vandaag nooit spijt van gehad. Na de opleiding aan de KMS, een periode in m'n leven waar ik met ontzettend veel plezier op terugkijk, werd ik in september 1968 bevorderd tot sergeant. Na een korte plaatsingsduur op de KMS als instructeur werd ik eind 1968 geplaatst bij het schoolbataljon van het GOC te Vught. In september 1969 werd ik paraat gesteld bij 13 Pagnie te Oirschot: ik vervulde daar de functie van groepscommandant. In het tweede jaar bij 13 Pagnie rijpte bij mij het plan om weer te gaan studeren. Na de zomervakantie begon ik in september 1970 aan de opleiding HAVO aan een avondcollege te

Eindhoven. In mijn tweede jaar te Oirschot heb ik een rekest geschreven met het verzoek in aanmerking te komen voor een opleiding tot officier. De gesprekken bij de aanname- en adviescommissie liepen gesmeerd en in september 1971 was mijn plaatsing op de BIESMA, thans OCO, een feit. Twee jaar later in augustus 1973 werd ik bevorderd tot tweede luitenant.

■ Havelte: een hele schok

Na twee jaar als pelotonscommandant bij het GOC te hebben gefunctioneerd werd ik paraat gesteld bij 42 Pagnie te Havelte. Ik moet je vertellen dat het een hele schok voor mij en mijn echtgenote was om in Havelte geplaatst te worden; dat was immers zo ver weg van Zuid-Limburg. Nadien bleek gelukkig dat het er zeer goed toeven was. De volgende 16 jaar heb ik beurtelings in Havelte en in Wezep gefunctioneerd. De 8 functies die ik die tijd vervulde varieerden van toegevoegd (staf)officier, plaatsvervangend commandant, sectiehoofd tot comman-

dant. In 1985 had ik het geluk als observer ingedeeld te worden bij 4th Royal Tank Regiment (UK): gedurende zes weken, waarvan twee in Soltau (Dld) en vier in Canada had ik het genoegen om eens van heel nabij mee te maken hoe het er aan toe gaat in het Britse leger. Het was een fijne en leerzame tijd, waar ik met plezier op terugzie. Na mijn laatste parate functie van commandant 42 Pagnie te Havelte werd ik in september 1989 geplaatst te Vught als commandant van de SOKG (schoolcompagnie officieren en kader genie); tijdens mijn bijna vier jaar durende commando ben ik in 1991 in de gelukkige omstandigheid geweest gedurende 6 weken uitgezonden te worden als Hoofd Liaison/informatie van 11 Geniehulpbataljon in Noord-Irak. Tijdens die relatief korte periode van hulp aan de Koerden heb ik geleerd hoe betrekkelijk alles in feite is in het leven en hoe gigantisch goed wij het hebben in ons 'Nederlandse paradijs'. Op 1 april 1993 werd ik Hoofd Sectie 1 van het GOC en sedert 10 april 1995 vervul ik met veel plezier de functie van Hoofd Sectie 1 van 11 Luchtmobiele brigade te Schaarsbergen.

In Vught stond het GOC in het kader van de HKL en later van de VHKL een forse personeelsreductie te wachten. Zou je over deze personeelsreductie iets meer kunnen vertellen?

Bij m'n aantreden als Hoofd Sectie 1 van het GOC werd ik direct geconfronteerd met de HKL-GOC. Het heeft heel wat uren en inspanning gekost om aan te haken bij de ontwikkelingen en om goed inzicht te krijgen in de daarmee gepaard gaande personeelsperikelen. In het begin dacht ik wel eens "waar hebben ze het over?". Gelukkig duurde dat niet lang, want door zo indringend met de materie geconfronteerd te worden raak je heel snel ingewerkt. Al heel vlug was het voor mij duidelijk dat de reorganisatie

HKL een behoorlijke impact had op het personeelsbestand van het GOC. Om me heen merkte ik dat bij velen 'het kwartje niet viel'. Algemeen werd er gedacht dat het allemaal wel niet zo'n vaart zou lopen, zeker niet bij de Genie, immers ze hadden ons toch overal nodig. De inkt van de HKL-GOC was echter nog niet droog of er werd gestart met de VHKL-GOC. Deze reorganisatie had duidelijk nog grotere consequenties voor het personeelsbestand van het GOC HKL-GOC. Allengs bemerkte ik dat zelfs bij de meest optimistische werknemers van het GOC het besef kwam dat deze reorganisatie de nodige consequenties zou hebben voor de organisatie en het personeelsbestand. Van de uiteindelijk ruim 600 man (inbegrepen het vaste bestand aan dienstplichtigen) zouden er in juli 1996 nog maar ca. 220 man overblijven.

Wat voor mij onverteerbaar was, was het gegeven dat het personeel zo lang in onzekerheid moest verkeren. Bij deze reorganisaties was het geen kwestie van maanden, maar van enkele jaren. Als je er goed over nadent is het eigenlijk verwonderlijk dat de mensen niet in opstand zijn gekomen. In de burgermaatschappij zou dat m.i. zeer zeker het geval zijn geweest. Het defensiepersoneel is nu eenmaal uiterst loyaal, vandaar misschien. Het is al weer enige maanden geleden, maar wat me helder bij is gebleven is hoe hard er gewerkt moest worden door met name de instructeurs om de diverse crash-programma's tot een goed einde te brengen. Ook bij de staf en de verschillende commandogroepen werd keihard gewerkt. Je vraagt je dan af hoe het dan moet om met zoveel personeel minder het nagenoeg ongewijzigde takenpakket naar volle tevredenheid van de klant uit te voeren. Dat laatste is natuurlijk zeer belangrijk, want dat is het bestaansrecht van het GOC. Ik heb

zo mijn twijfels over de geplande bezuinigingen bij het GOC, maar ik hoop van ganser harte dat ik het mis heb.

Hoe beoordeel jij de bezuinigingen die doorgevoerd moeten worden op defensie in het algemeen en op de Genie in het bijzonder?

Om hier goed antwoord op te kunnen geven dien je voldoende kennis en inzicht te hebben in de samenhang der diverse bezuinigingsprojecten. Deze kennis ontbreekt me, reden waarom ik me bij het beantwoorden van deze vraag op de vlakte wil houden. Gevoelsmatig vind ik dat de grens toch echt wel bereikt is na de uitvoering van de VHKL. Je merkt nu al dat de rek er uit is. Velen leven bij 'de waan van de dag' en komen er niet meer aan toe om bepaalde zaken nu eens gedegen af te ronden. Telkens opnieuw verbaas ik me er over dat we

ernstig zorgen voor de toekomst. Je kunt bijna geen inzet bedenken, zowel in binnenland als in het buitenland, of de genie was daarbij aanwezig. Ik roep in herinnering de inzet bij de watersnood in Florence, het slaan van waterputten in Tunesië, de inzet van een geniehulpbataljon in Irak, de inzet in Cambodja en Moçambique bij het (leren) ruimen van mijnen, de inzet op St. Maarten en in voormalig Joegoslavië en de diverse steunverleningen in eigen land. Bij al deze steunverleningen en inzet bleek de genie een essentiële schakel te zijn. Je hoeft geen waarzegger te zijn om te bedenken dat er ook in de toekomst geniesteun nodig is bij rampen en hulpverleningsprojecten waar dan ook in de wereld. Om dat te doen met de weinige overgebleven genisten, waarbij opgemerkt dat we daarbij ook nog eens node de inbreng (kennis en vakkennis) van onze dienstplichtigen zullen missen, brengt toch de nodige twijfel bij mij teweeg.

■ Voorbereiding personeel

Aan jou was onder andere de taak het personeel voor te bereiden en te begeleiden tijdens de herstructureringsrondes. Op wat voor manier heb je daar vorm aan gegeven?

Laat ik voorop stellen dat met name C-GOC het voortouw heeft genomen in het tijdig en zo goed en eerlijk mogelijk voorlichten van het personeel van het GOC. Tijdens die voorlichtingsdagen in groter verband was ik aanwezig voor het beantwoorden van vragen. Kort na de voorlichting in groter verband werden de scholen bezocht om daar in kleiner verband in te gaan op de bij het personeel levende vragen. Tijdens die voorlichtingsrondes was er beduidend meer werk aan de winkel dan bij de bijeenkomsten in groter verband. Voor het burger personeel van het GOC zijn nog een aantal aparte (extra) voorlichtingsdagen gehouden, waarbij ik als S1 het voortouw had. Deze voorlichtingsdagen kwamen tot stand in overleg met de Dienstencommissie.

Tijdens de voorbereiding van het tot stand komen van de realisatiememoranda was er steeds sprake van open en eerlijk overleg met de belangenverenigingen (DC en OOO). Ondanks de nu en dan schijnbaar tegenstrijdige belangen werd er op constructieve wijze met elkaar samengewerkt. Ik heb deze overlegsessies, waarbij ik telkens als adviseur van de commandant aanwezig was, als zeer plezierig ervaren. Naast de genoemde bijdragen aan de voorbereiding en voorlichting aan het personeel heb ik ook veel tijd besteed aan de individuele voorlichting. Ik heb wel eens gezegd: "het leek wel weer een patatkraam vandaag", zo druk was het dan geweest op mijn bureau.

Ben je tevreden met de wijze waarop je aan het personeelswerk uitvoering hebt gegeven?

Hier kan ik geen onverdeeld ja of nee op zeggen. Als ik afga op hetgeen ik me voorgenomen had bij aanvang van de functie, dan mag ik niet tevreden zijn.

net weer op tijd klaar zijn om een bepaalde klus te klaren. Voor mijn gevoel wordt er geweldig geparasiteerd op de inzet en loyaliteit van het defensiepersoneel, de militairen in het bijzonder. Misschien is het nog wennen aan het anders denken en anders doen, maar regelmatig vraag ik me toch af of we wel goed bezig zijn als ik de meest eenvoudige dingen zelf moet doen, omdat daar simpelweg geen personeel meer beschikbaar voor is. Ik voel me heus niet te goed om een kopje koffie te serveren, maar als ik zelf achter de koffie moet aanrennen als ik bezoek heb uit de civiele maatschappij, dan vind ik toch dat de armoede ervan afstraalt.

■ Ernstige zorgen voor de toekomst

De bezuinigingen bij de Genie gaan me natuurlijk aan het hart. Als ik zie wat er nog maar overblijft, dan maak ik me

M'n vaste voornemen om zeer regelmatig alle scholen te bezoeken en daar een soort van spreekuur te houden is nauwelijks uit de verf gekomen. Om dat te realiseren had ik dagen van 48 uren moeten hebben. Ondanks het vrijwel structureel overwerken kwam ik tijd te kort. De eerste 4 maanden had ik een extra handicap door het niet voorhanden zijn van een opvolger voor mijn vorige functie van C-SOKG. Het tegelijkertijd zijn van S1 en C-SOKG ging ten koste van de kwaliteit van het werk en van mezelf alsmede mijn gezin. Het verlaten van het GOC terwijl de invulling van het personeel nog niet gerealiseerd was en het geven dat er niet direct een opvolger beschikbaar was gaf een onbevredigend gevoel. Het was net of ik de zaak ontvluchtte voordat de personeelsperikelen afgerond waren. Als ik denk aan de personeelszorg, de samenwerking met commandanten en collega's stafofficieren en C-GOC, de samenwerking met de leden van de SCC's waarvan ik voorzitter was en de samenwerking met de overlegorganen dan heb ik daar een goed gevoel aan overgehouden. Samengevat kom ik uit op een redelijk tevreden gevoel, ofschoon ik me er ter dege van bewust ben dat het nog veel beter had gekund.

■ Omvorming P-diensten: te veel tollens tegelijk los

Hoe heb je het beleid ten aanzien van je zelf ervaren? Ik heb begrepen dat er voor jou, als gevolg van de omvorming van de P-diensten, nogal wat onzekerheid ontstond met betrekking tot je loopbaan.

Behalve de onzekerheid als gevolg van de omvorming van de P-diensten had ik ook te maken met de serieuze pogingen van o.a. DPKL om mij op korte termijn los te weken van mijn functie van S1 GOC. Ik wil hier niet verder op ingaan, daar dat voor het verhaal verder niet interessant is. Ik wil er alleen nog over kwijt dat je dat soort zaken niet zo maar naast je neer kunt leggen. Het op den duur invoeren van professionele P-diensten betekende voor mij dat ik er rekening mee moest houden dat er op korte termijn, in ieder geval ruim voor mijn datum einde functie, een opvolger zou komen, waarna het voor mij dan maar afwachten zou worden wat ik dan zou moeten gaan doen. Het meest storende bij dat gegeven vond ik, dat ik dan waarschijnlijk uit "de personeelswereld" zou moeten, terwijl die richting toch duidelijk mijn voorliefde had gekregen. Uiteindelijk was het lot mij zeer gunstig gezind en werd mij de functie van Hoofd Sectie S1 van 11 Luchtmobiele brigade toegewezen.

Hoe kijk je aan tegen de reorganisatie van de P-diensten? Verwacht je dat dit het personeelsbeleid binnen defensie ten goede zal komen?

Aanvankelijk stond ik zeer sceptisch ten opzichte van de reorganisatie van de P-dienst. Ik denk dat het te vergelijken is met een soort van watervrees. Nu ik zelf leiding mag geven aan een professionele

P-dienst vind ik dat een uitdaging. Ik mag nu zelf invulling geven aan zaken waar ik in het verleden nog wel eens kritiek op had. Nu we al een goed eind op weg zijn naar de invulling van professionele P-diensten krijg ik er steeds meer vertrouwen in. Wat ik jammer vond en vind is dat het allemaal zo snel is gegaan en dat er zoveel veranderingen tegelijkertijd aan de gang zijn. Populair gezegd vind ik dat ze teveel tollens tegelijkertijd los hebben gezet. Het is soms moeilijk schakelen om bij te blijven, maar dat maakt het ook spannend. In ieder geval is het zo dat er geen weg meer terug is. Dus moeten we er het beste van zien te maken. Zelf zie ik dat wel zitten. Het grote voordeel van een gedecentraliseerde P-functie, vind ik, is dat alles veel dichterbij de werkvloer wordt gebracht, waardoor ook de betrokkenheid zal toenemen. Ik wil hier niet mee beweren dat de betrokkenheid van het vroegere "Haagse" niet aanwezig was, maar toch is dat m.i. anders wanneer je direct betrokken ben bij het wel en wee van het personeel van jouw eenheid. Uiteindelijk denk ik dat de reorganisatie van de P-functie binnen defensie de belangen van de mens in de organisatie, maar ook de organisatie ten goede zal komen.

Je hebt in je periode Vught ook te maken gehad met uitzending van je personeel. Wat was daarbij je betrokkenheid?

Bij mijn aantreden als S1 van het GOC merkte ik dat nauwelijks aandacht besteed werd aan het uit te zenden/uitgezonden personeel. Het personeel werd aangewezen en daarbij bleef het dan ook. Als je zelf uitgezonden bent geweest, ook al is dat maar kort, besef je hoe belangrijk het is om ruim aandacht te schenken aan de uit te zenden militairen en hun thuisfront. Bij de aanwijzing van het personeel had ik een dikke vinger in de pap. De voorselectie werd door mij verzorgd en na inventarisatie van de mogelijkheden adviseerde ik C-GOC t.a.v. de aan te wijzen militair. Overigens gold dat laatste alleen maar bij officieren en bij sleutelfunctionarissen. De overigen werden zonder meer door mij aangewezen. Na de aanwijzing begon voor mij het echte werk. Nagenoeg zonder uitzondering gaven allen gehoor aan mijn oproep om een persoonlijk gesprek met mij te voeren. Tijdens dat gesprek ging ik zo uitgebreid mogelijk in op de uitzending zelf: keuring, opleiding, informatiedagen, data van vertrek en terugkeer, functie tijdens uitzending enz. Vervolgens werd ruim aandacht besteed aan de achterban en werden acties ondernomen in geval er tijdens het gesprek bleek dat er bepaalde problemen waren. Soms leidde dat tot wijzigingsduur van de uitzending tot zelfs het alsnog aanwijzen van een andere kandidaat. In een aantal gevallen werden er concrete afspraken gemaakt t.a.v. VMS (vacature meldingssysteem), hulp aan het thuisfront, etc. Tijdens de uitzending verzorgde ik de post bij bijzondere dagen zoals kerstmis en nieuwjaar als ook bij bijzondere verjaardagen. Na gehouden voorlichting door C-GOC werden de uitgezonden d.m.v. een

apart schrijven geïnformeerd. Met commandanten werd teruggekoppeld over het aandacht schenken aan de uitgezonden en hun thuisfront. Vele persoonlijke brieven heb ik geschreven aan hen die ik beter kende en voorts schreef en schrijf ik elke maand een brief aan alle genie-officieren in het buitenland.

■ Zogenaamde vriendinnen

Tot slot nog iets over mijn zogenaamde vriendinnen. Tenzij er andere afspraken waren met de schoolcommandanten, nam ik elke 10 of hooguit 14 dagen telefonisch contact op met de echtgenotes/partners van de uitgezonden officieren (Nb: de commandanten waren in principe verantwoordelijk voor hun onder-officieren. Hoofddreden voor deze verdeling was dat ik de meeste echtgenotes van de officieren wel ken en die van de onder-officieren niet). Die gesprekken varieerden van 5 tot wel 45 minuten. Ook kwam het voor dat ik zo'n 4 tot 5 keer in de week belde. Op zo'n moment zat de partner echt in een dip en kon een gewillig oor al veel betekenen. Regelmatig werd ik ook 's avonds thuis gebeld om even stoom af te blazen. Op beperkte schaal heb ik samen met mijn echtgenote een aantal huisbezoeken afgelegd. Aan de vele dankbare reacties achteraf heb ik het gevoel overgehouden dat ik op dit terrein goed bezig ben geweest. De vele inspanningen waren niet voor niets. Terugziend ben ik hierover ook dik content.

In Vught is de VHKL in volle gang momenteel. Vind je het jammer dat je dit niet hebt af kunnen ronden?

In feite heb ik op deze vraag al antwoord gegeven toen ik zei dat ik een gevoel had alsof ik het GOC ontvluchtte bij m'n overplaatsing. Naar mijn eigen mensen toe bij de Sectie 1 gaf dat een extra rot gevoel, want met name in die hoek was er geen enkele zekerheid voor het personeel. Telkens weer werd er gevraagd hoe het voor hen er uit zag en telkens weer mocht of kon ik daar geen antwoord op geven. Als je dan zelf weggaat op zo'n moment en daarbij ook nog eens een bevordering, dan blijft er zoiets hangen van "je hebt het goed geregeld voor jezelf en wij blijven hier achter in onzekerheid". Los van de gevoelens t.a.v. het personeel heel dichtbij, had ik natuurlijk graag de realisatie van de VHKL/GOC afgerond, ook al had dat voor mij betekend dat er de nodige zgn. slecht nieuwsgesprekken gevoerd zouden moeten worden. Daarnaast had ik uiteraard in de praktijk willen meemaken/ervaren in hoeverre het nieuwe GOC in staat blijkt te zijn goede invulling te geven aan haar taak.

Op dit moment ben je hoofd Sectie 1 bij 11 Luchtmobiele brigade in Schaarsbergen. Ik heb begrepen dat deze functie je goed bevalt en dat het ook een bevordering betekende. Geeft het je een gevoel van erkenning?

Het is inderdaad zo dat de functie me goed bevalt. De invulling van mijn func-

tie is beduidend anders dan die in Vught. 11 Luchtmobiele brigade loopt duidelijk voorop als het gaat om het invulling geven aan gedelegeerde bevoegdheden. Het is een hele uitdaging om samen met mijn mensen daar een goed functionerende Sectie 1 van te maken. Deze functie hield ook een bevordering in tot luitenant-kolonel. Hiermee ging een lang gekoesterde wens in vervulling, al wil ik er direct bij zeggen dat een voortzetting van mijn functioneren in de personeelszuil haast net zo belangrijk is. Natuurlijk geeft zo'n bevordering ook een gevoel van erkenning al moet ik er meteen bij zeggen dat je momenteel ook wel wat geluk moet hebben bij het solliciteren naar een functie waaraan een hogere rang is verbonden. Je moet net op het goede moment beschikbaar zijn en van belang is ook wie jouw medekandidaten zijn.

Worden in deze nieuwe functie andere eisen aan je gesteld dan in Vught en zo ja waar liggen de grootste verschillen?

De grootste verschillen liggen op het fysieke vlak, het weer op oefening gaan en het hebben van veel meer verantwoordelijkheid door de relatief ver doorgevoerde delegatie van bevoegdheden. Dat betekent ook dat jij je zeer bewust moet zijn van de gevolgen van jouw handelen. Het gaat immers om mensen, geld en rechtspositionele aangelegenheden.

Wat spreekt je het meest aan in deze nieuwe taak?

De uitdaging zelf grotendeels verantwoordelijk te zijn voor de goede invulling van een personeelsdienst in al zijn facetten. Voorts spreekt het me ook aan zo af en toe weer eens 'gelucht' te worden tijdens oefeningen, zeker wanneer het oefeningen in internationaal verband betreft.

Wat vind je ervan dat je nu een rode baret nog moet halen?

De rode baret geeft behalve een stuk herkenbaarheid ook een stuk saamhorigheid. Eigenlijk voel je dat je er toch nog niet helemaal echt bijhoort zolang je die rode baret nog niet hebt. De eisen zijn heel erg zwaar, zeker als je al wat ouder bent. Met m'n 48 jaren zal ik er behoorlijk aan moeten trekken om het vereiste traject met succes af te ronden. Jammer genoeg heb ik in de voorbereiding een aantal vervelende blessures opgelopen en ben ik eveneens ten gevolge van een behoorlijke knieblessure uitgevallen op de derde dag van de VAKOL (algemene kaderopleiding luchtmobiel). Op dit moment ben ik bezig met herstellen en is het vizier gericht op februari volgend jaar om dan een nieuwe poging te wagen.

Nieuw in het personeelsbeleid is de werving ten behoeve van een beroepsleger. Hoe kijkt je tegen deze ontwikkelingen aan?

Persoonlijk vind ik het jammer dat we onze goede dienstplichtigen binnenkort kwijt zijn. Enerzijds zit daar veel kennis en vakmanschap onder en anderzijds blijf je daarmee beter in contact met de wereld om je heen. Gegeven het feit dat dit fenomeen zeer binnenkort tot het verleden behoort moet ik zeggen dat de resultaten van de werving me zeker niet tegen vallen. Natuurlijk worden we nog voor een groot deel gevoed vanuit het bestand dienstplichtigen en moeten we maar afwachten hoe het zal zijn als de dienstplicht er niet meer is. Tot nu toe constateer ik dat de werving voor de luchtmobiele brigade voorspoedig verloopt. Behalve enkele knelpunt-categorieën zijn we goed gevuld. Om op den duur goed te kunnen werven dienen we echte professionals te hebben bij de banenwinkels. Dit moeten m.i. militairen zijn die in het verleden hebben aange-toond tot de beteren van de KL te behoren. Deze kanjers moeten door een gedege en realistische voorlichting de po-

tentiële kandidaten ervan kunnen overtuigen dat een baan bij de KL zeer zeker de moeite waard is. Ik hoop dat de ontwikkelingen bij de KL van dien aard zijn dat we onze kortstondige werknemers een stuk meerwaarde voor de civiele maatschappij kunnen meegeven, hetgeen ook z'n positieve uitstraling zal hebben op het nog te werven personeel.

Tenslotte nog een laatste vraag: hoe zou jij het personeelsbeleid binnen defensie in het algemeen willen kenschetsen?

Op dit moment is het voor velen nog redelijk ondoorzichtig. Er zijn zoveel wijzigingen achter elkaar doorgevoerd dat de man op de werkvloer het spoor bijster raakt. Lovenswaardig is het dat getracht wordt maximale helderheid te verschaffen door de regelmatige voorlichtingsdagen, informatiebulletins en specials op P-gebied. Ook zijn naar mijn mening een aantal zaken te vlug op de rails gezet. Ik denk hierbij aan het gehannes met de professionele P-mensen in opleiding. De ene keer gaan we zus en de andere keer weer zo. Naar mijn mening hadden we eerst moeten zorgen voor voldoende opgeleid personeel en daarna pas voor de invulling van de professionele P-diensten. Eigenlijk vind ik het personeelsbeleid op dit moment nog erg rommelig. Dit komt doordat er m.i. teveel tollens tegelijkertijd zijn los gezet. Ik ben er ook van overtuigd dat e.e.a. in een langzamer tempo zou zijn gegaan als de DPKL nog eens zou kunnen starten, maar nu is er geen weg meer terug.

Ik wil eindigen met de opmerking dat ik ondanks de vorige kanttekeningen het volste vertrouwen heb in de toekomst wat betreft het personeelsbeleid binnen defensie.

Heel veel dank voor de wijze waarop u de vragen hebt beantwoord!

Jose Verheyen

'ERKENNING KAN NIET UITBLIJVEN'

TENORIST
ERIC
ALEXANDER
OP WEG
NAAR
DE TOP

PHOTO RON SCHWERIN, COURTESY OF CRISS CROSS JAZZ

Het moet iedere jazzliefhebber zo langzamerhand wel duidelijk zijn geworden dat hun geliefde muziek zich in een wat behoudender periode bevindt. De avant-garde heeft bij lange na niet gebracht wat er van verwacht werd en dat heeft als het ware automatisch een teruggrijpen naar oudere waarden veroorzaakt. We hebben momenteel dus te maken met een echte beboprevival, hoewel sommige mensen liever termen als postbop en neobop gebruiken. Niet iedereen is even gelukkig met deze ontwikkeling, maar het valt moeilijk te ontkennen dat vele jonge musici de accoorden-schema's en complexe ritmische patronen van de bop als een pure uitdaging zien. Eén en ander heeft tot verheugend gevolg gehad dat de laatste jaren een hele reeks zeer getalenteerde muzikanten naar voren is gekomen. Tenorsaxofonist Joshua Redman heeft zich zelfs al een absolute sterstatus verworven. Hij ging in 1991 flitsend van start toen hij de prestigieuze Thelonious Monk Competition won en sindsdien is het met hem alleen maar crescendo gegaan. Toch wil ik in dit artikel geen aandacht aan Redman besteden, maar aan degene die in dat bewuste jaar 1991 de tweede plaats in die wedstrijd bezette. Ik heb het dan over Eric Alexander, even begaafd als Joshua Redman, maar door onverklaarbare oorzaken nog steeds niet echt doorgebroken. Weliswaar mocht hij voor de labels Delmark en Criss Cross al 4 CD's onder eigen naam maken, bij het grote publiek daarentegen is hij nog relatief onbekend. Omdat ik persoonlijk Eric Alexander met zijn prachtige sound, aanstekelijke swing en onbeperkte ideeënrijkdom als één van de grootste beloften in de jazz beschouw, heb ik een poging ondernomen om met hem in contact te komen. Via de telefoon lukte dat en er ontwikkelde zich een gesprek waarin trivialiteiten en meer diepgaande gedachten elkaar afwisselden.

■ Achtergrond en opleiding

Eric, zou je onze lezers eerst eens iets willen vertellen over je achtergrond, opleiding enz.?

Wel, ik ben geboren in Galisburg (Illinois) op 4 augustus 1968. Ik ben echter opgegroeid in de staat Washington in het uiterste noordwesten van de V.S. Als klein jongetje heb ik enige jaren pianoles gehad, maar zo rond m'n tiende levensjaar ging ik over op klarinet en weer wat later op altsax. Ik maakte aardige vorderingen en ging uiteindelijk naar Indiana University om klassieke muziek te studeren.

Koos je zelf voor die studie of werd je misschien beïnvloed door je ouders?

Nee, absoluut niet. Ik deed klassiek alt, omdat er geen ander programma was. Dat gaat zo op die scholen.

Op welke manier ben je eigenlijk met jazzmuziek in aanraking gekomen? Op een school als Indiana hoorde je natuurlijk allerlei soorten muziek o.a. ook jazz. Ik werd er onmiddellijk door geprezen.

Hoe ging het toen verder met je klassieke studie?

Ik besloot over te stappen naar het William Paterson College in New Jersey waar ze wel een jazzopleiding hadden.

Wanneer ben je tenor gaan spelen?

In mijn eerste jaar als muziekstudent. Op een feestje kreeg ik bij toeval een tenorsax in handen en het was alsof er een

nieuwe wereld voor me openging. Ik was gelijk thuis op het instrument en ben er uiteindelijk ook op afgestudeerd.

Wie waren je leraren op William Paterson's?

Ik heb van veel mensen les gehad, maar Harold Mabern en Joe Lovano sprongen er wel uit.

Toch vind ik in jouw speelstijl weinig van Lovano terug?

Dat klopt. Joe probeerde nooit zijn eigen visie op te dringen. Hij liet mij m'n eigen weg kiezen. In muzikaal opzicht heeft hij me echter enorm geholpen.

■ Chicago

Wat heb je na je afstuderen gedaan? Gelijk naar New York?

Nee, ik ben naar Chicago gegaan. Ik heb altijd veel affiniteit met die stad gehad vanwege de tenor-orgeltraditie. Bovendien komt de familie van mijn moeder er vandaan.

Had je daar veel werk?

Ik mocht niet klagen. Ik heb daar gespeeld met musici als Charles Earland en Jack McDuff. Veel jamsessions gedaan. Ik heb ook nog een poosje in de Mingus Dynasty Band gezeten.

■ Beetje achtergebleven?

In 1991 heb je de tweede prijs gewonnen in de competitie van het Thelonious Monk Institute. De winnaar was Joshua Redman en hij is intussen top of the bill

geworden. Ook mensen als James Carter en David Sanchez timmeren flink aan de weg. Vergeleken met hen ben jij een beetje achtergebleven. Ik heb het dan over naamsbekendheid en niet over muzikale ontwikkeling. Kun je daar een verklaring voor geven? Heeft het misschien te maken met je huidskleur? Je bent blank en dat is in de jazz nog wel eens een nadeel. Of ben je te bescheiden en doe je te weinig aan public relations? (Eric Alexander begint te lachen, aarzelt even, maar komt dan toch met een verrassend eerlijk antwoord)

Laat ik het zo zeggen. Joshua was in die context duidelijk de beste en overschaduwde alle andere deelnemers. Hij heeft terecht snel carrière gemaakt. Voor de anderen zal het misschien wat langer duren, maar niets gebeurt zonder reden. Op een bepaalde manier heb ik er wel vrede mee, want het geeft me de gelegenheid om hard te studeren en mezelf verder te ontwikkelen. De erkenning zal dan niet uitblijven.

Gaat het dan niet te snel met Joshua? Onlangs zei hij in een interview dat er voor oefenen nauwelijks tijd overbleef.

Welnee, ik ben er van overtuigd dat Josh het allemaal makkelijk aankan. Hij zou het echt niet anders willen.

Even een retorische vraag. Je laatste CD "Full Range" is in de Nederlandse vakpers erg goed ontvangen. Ik neem aan dat je daar erg blij mee bent?

Dat spreekt vanzelf. Ik heb trouwens toch het gevoel dat er voor mij goede dingen staan te gebeuren. Het is gewoon een kwestie van tijd. Ik maak me er maar niet al te druk om.

Je hebt nu zowel voor Delmark als voor Criss Cross twee CD's gemaakt. Wanneer ik die opnamen met elkaar vergelijk dan valt het me op dat je op de Criss Cross produkties wat beter uit de verf komt. Heeft dat te maken met de wijze van opnemen of speelt pianist Harold Mabern op de Delmarks misschien wat te dominant? Ik heb het dan uitsluitend over de opnamekwaliteit. Zuiver muzikaal gezien, zijn alle CD's voortreffelijk. Wil je er iets over zeggen?

(Eric is nu duidelijk op z'n hoede) Laat ik beginnen met te zeggen dat ik, net als iedere andere musicus, heel blij ben wanneer ik onder eigen naam bij verschillende maatschappijen CD's mag opnemen. Het is echter zo dat iedere studio specifieke kwaliteiten en faciliteiten bezit. Ik ben het overigens niet met je eens dat Harold Mabern te dominant zou spelen. Ik houd namelijk van agressieve pianisten. Maar misschien heb je wel gelijk wanneer je stelt dat de Criss Cross registraties wat transparanter klinken.

■ De ultieme sound

Om nog even op dit chapter

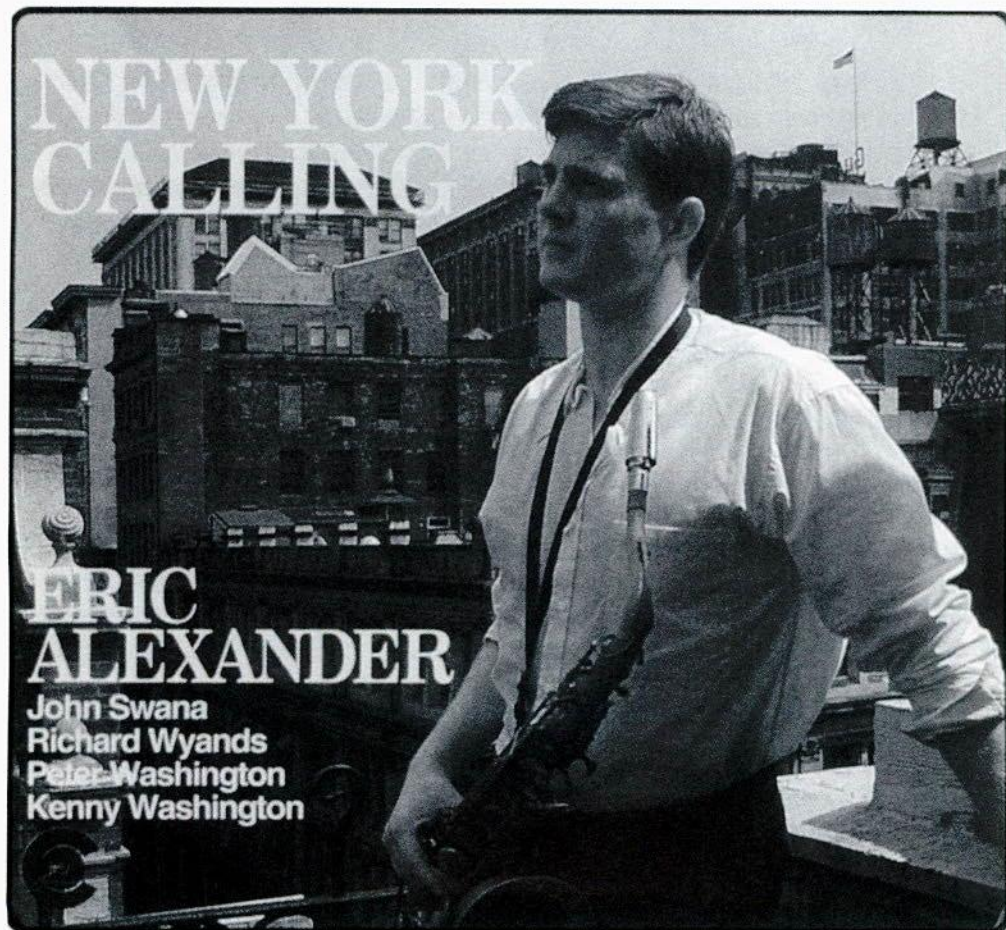

PHOTO: RON SCHWERIN

door te gaan. Wat is je mening over opnametechnicus Max Bolleman?

Dat is een geweldige vakman. In zijn eigen studio bereikt hij naar mijn mening de ultieme sound. Ik kan het weten, want in april j.l. heb ik bij hem mijn meest recente opname gemaakt. Het is een schitterende CD geworden die veel en veel beter is dan alles wat ik tot dusverre heb gedaan. Het was de eerste keer dat ik met een organist opnam. Het schijfje is echter nog niet uit.

Wie waren je medemusici?

Mel Rhyne, Bobby Broom en Joe Farnsworth. Ze speelden fantastisch!

■ New York

In een ander vraaggesprek heb je ooit eens gezegd dat je de sfeer in Chicago relaxter vond dan in New York. In de Big Apple zouden ze er vooral op letten of een muzikant wel hip genoeg is. Vind je dat belemmerend of zo?

Nee,nee, ik heb dat absoluut niet negatief bedoeld. Integendeel, dat is nu juist wat een verblijf in New York zo waardevol maakt. Het dwingt je om constant op het hoogste niveau te spelen. Je kunt geen seconde verslappen. Ik wilde in dat interview alleen maar zeggen dat men in Chicago wat meer ontspannen tegen de dingen aankijkt. Dat betekent beslist niet dat de ene scene beter zou zijn dan de andere. Wel is het zo dat musici die in Chicago hun domicilie hebben allemaal aan een eigen specifieke sound te herkennen zijn. Ik heb er echter in 1992 voor gekozen om in New York te gaan wonen. Wanneer Chicago mij beter zou bevallen, zou ik er wel definitief naar terugkeren.

Kun je in New York van je muziek leven? De concurrentie is er immers moordend.

Het is erg moeilijk om met spelen in je onderhoud te voorzien. Toch lukt het me wel. Ik speel vaak in een club die Augie's heet. Het is wel niet het grote geld, maar elke gig is er één.

Je hebt het natuurlijk al tot vervelens toe gehoord, maar je spel verraadt duidelijke Dexter Gordon invloeden. Zijn er nog andere saxofonisten die je bewonderen?

Jazeker, George Coleman, Hank Mobley, Sonny Stitt en vooral Von Freeman.

Die laatste naam verbaast me een beetje. Wanneer je bijv. Stitt met Freeman vergelijkt dan krijg je toch een pure tegenstelling. Sonny Stitt zie ik als een gave technicus met een haarzuivere sound, terwijl Von Freeman toch niet bepaald bekend staat om zijn perfecte intonatie?

Zo heb ik het nog nooit bekeken. Toen ik in Chicago woonde, speelde Von Freeman in een club bij mij in de straat. Ik benutte ieder vrij ogenblik om naar hem te

gaan luisteren. Om hem daar in een kleine club te horen spelen, was voor mij een speciale ervaring. De manier waarop hij zich wist uit te drukken, hoe hij een ballad behandelde, dat alles maakte op mij een onuitwisbare indruk.

■ En weer: Chicago

Je moet je eens even een late januariavond in Chicago voorstellen. Buiten is het steenkoud, er ligt een dik pak sneeuw en binnen speelt die legendarische man met zijn unieke aanpak. Je snapt toch wel dat zoiets iedere jonge muzikant aanspreekt.

Trouwens, wat je over Sonny Stitt zei, klopt ook niet helemaal. Luister maar eens naar zijn platen met organist Don Patterson. Om boven de massieve orgelklank uit te komen, moet hij zich forceren en speelt dan beslist te hoog, vooral op alt!

Overigens is een zuivere intonatie voor mij persoonlijk een absolute must. Ik kan alleen maar spelen wanneer de zaak perfect in tune is.

Nu we het toch over geluid hebben. Welke gereedschappen gebruik je om

tot die fraaie brede sound te komen? Je bedoelt mijn instrument enz.? Wel, ik speel op een Selmer Mark 6 met een Otto Link mondstuk. Ik had eerst een Link 6, maar kort geleden ben ik overgegaan op een 8. Verder gebruik ik Rico Royal rieten nr. 4. Niets geheimzinnigs dus. Het is toch de man achter de toeter die het moet doen en dat betekent studeren en nog eens studeren.

Speel je nog weleens piano?

Helaas niet zo vaak. Ik heb hier thuis namelijk geen piano staan. Het blijft echter mijn favoriete instrument. De piano is zo compleet, het is een volledig symfonieorkest.

Eric, ik wil je graag bedanken voor dit gesprek. Verder wens ik je voor de toekomst een uitstekende gezondheid en een dito carrière. Tevens spreek ik de hoop uit je spoedig weer in Nederland te mogen horen en zien.

Bedankt voor je goede wensen en het feit dat je aandacht aan me hebt willen besteden. Wat dat spelen in Holland betreft, ze hoeven maar te bellen en ik kom!

Theo Carree

Eric Alexander heeft onder eigen naam de volgende CD's gemaakt:

Delmark DE- 461 : "Straight Up"
Delmark DE- 476 : "Up, Over & Out"
Criss Cross 1077 CD : "New York Calling"
Criss Cross 1098 CD : "Full Range"

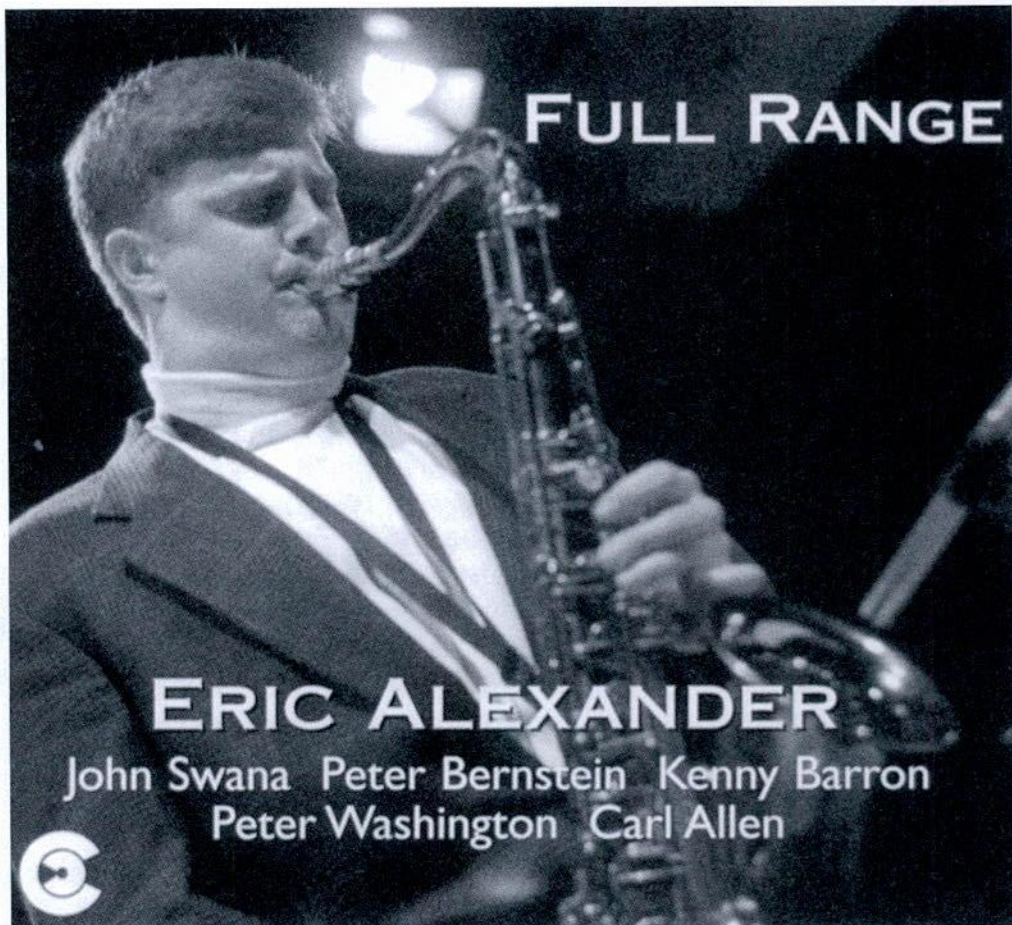

PHOTO: FRANS SCHELLEKENS

Eén van de meest besproken dichters in de huidige westerse literatuur is de Amerikaanse Emily Dickinson (1830-1886). In haar eigen tijd werd ze volstrekt miskend. Dat kwam niet in de laatste plaats door haar onbekendheid: de dichteres publiceerde slechts weinig en ze leefde na haar dertigste zeer teruggetrokken. *Vaders huis en mijn tuin, dat is mijn wereld*, schreef ze eens.

Eerst omstreeks 1890 verschenen er drie dichtbundels. En op een eerste complete uitgave, in drie delen, van alle 1776 teruggevonden gedichten moest zelfs tot 1955 worden gewacht. Inmiddels waren ook 1949 brieven bekend en ontstond er, bijna een eeuw na haar dood, een brede Dickinson-revival.

In Nederland kwamen in de tachtiger jaren een aantal bundeltjes met vertalingen van gedichten en brieven uit, de meeste bij de Prom en vertaald en bezorgd door Louise van Santen. Daar kwam er onlangs weer een bij: *Liefdesgedichten en 'nieuwe' gedichten*, zoals gebruikelijk tweetalig en van een verhelderd nawoord voorzien.

Steunend op een nieuw Amerikaanse onderzoek kan Van Santen nu melden dat aan heel wat mysterie en raadsels rond met name de gerichtheid van de liefdesgedichten een einde is gekomen. Want eindelijk is duidelijk 'dat Emily een minnaar heeft gehad, een minnaar van vlees en bloed!' Dit zou de getrouwde dominee Charles Wadsworth zijn geweest en dat 'is van groot belang voor een beter begrip van haar poëzie.'

Het mag zo zijn, maar voor mij doet dit niets af aan een eerdere uitspraak van de dichteres en vertaalster Louise van Santen in een interview (Surplus mei/juni '88), waarin ze zegt te vinden 'dat je de poëzie van Dickinson niet helemaal hoeft te begrijpen om de kracht door te krijgen. Sommige gedichten roeren me tot tranen toe zo sterk, terwijl ik, eerlijk, niet precies weet wat er staat.' Dat herken ik wel meer bij kunst en dat wil ik best zo houden ook!

Intussen zijn we een prachtbundel rijker, voor een spotprijstje.

Emily Dickinson: *Liefdesgedichten*. De Prom, Baarn 1995. 150 blz. f 14,95.

(FS)

FOTO GERARD VAN ERKELENS

Wild Nights – Wild Nights!
Were I with thee
Wild Nights should be
Our Luxury!

Futile – the Winds –
To a Heart in port –
Done with the Compass –
Done with the Chart!

Rowing in Eden –
Ah, the Sea!
Might I but moor – Tonight –
In Thee

Wilde Nacht – Wilde Nacht!
Was ik bij u
Die Nacht zou zijn
Een feestgetij!

Doelloos – de Wind
Voor een Hart in de Haven –
Weg het Kompas –
Weg met de Kaart!

Roeien in Eden –
O, de Zee!
Mocht ik toch meren – Vannacht –
Bij U!

WEL OF NIET KIEZEN?

Het blijft moeilijk te begrijpen wat er in het vroegere Joegoslavië gebeurt. Via kranten en televisie kunnen we op de hoogte blijven van militaire ontwikkelingen en van de treurige oorlogsmisdaden. Als we de deskundigen mogen geloven, dan zijn de Serviërs de grote boeven.

Dat kan best zo zijn, maar soms heb ik het gevoel dat het ons wordt aangepraat. Het lijkt er op, dat journalisten (al vanaf de Golfoorlog) voor waar aannemen wat militaire deskundigen aan hen wensen te vertellen. Het lijkt wel alsof Westerse politici en journalisten de Serviërs veroordelen als oorlogsmisdadigers, en dat de Moslims slachtoffers zijn en de Kroaten de verdedigers van democratische waarden.

Journalisten en politici houden zich uiteraard vooral bezig met de ontwikkelingen van de dag. Die proberen ze objectief te beschrijven. Toch lijkt het er op alsof sommige journalisten en politici partij kiezen in de Joegoslavische oorlog. Misschien kiest niemand partij vóór Kroaten of Moslims, maar dan wel tegen de Servirs. Het lijkt me onwaarschijnlijk dat de boeven alleen maar bij één van de drie bevolkingsgroepen moeten worden gezocht. Journalisten en politici laten zich misschien toch meer leiden door wat er nu gebeurt en vragen zich te weinig af hoe dat vroeger is ontstaan.

Iets dergelijks doet zich voor met het nieuws uit Zuid-Afrika -de ontwikkelingen daar worden met de ogen van 'vandaag' bekeken en 'gisteren' lijkt vergeten. Zo had KRO's Brandpunt een reportage over de confrontatie tussen tegenstanders uit de Zuidafrikaanse bevrijdingsoorlog. De presentator sprak daarbij over 'de moordenaar van het ANC'. Die man had een bom in Johannesburg laten ontploffen, waardoor drie politiemannen gedood werden. Hij legde uit, waarom hij als slachtoffer van de apartheid actief deelnam aan het gewelddadige verzet van het ANC. Aan de andere kant was daar

Derk Coetzee, die vrijuit praatte over de reeksen moorden die hij had gepleegd op tegenstanders van het apartheidsregime. Deze huurmoordenaar probeerde zijn moorden niet ideologisch te vergoelijken.

Voor de KRO presentator was er geen verschil: allebei waren moordenaars. Er is geen speciale historische studie van

wettig regime te ontdoen. Wie nu, zo kort na de apartheid, dat ethisch/juridische onderscheid naast zich neer legt en dus beide Zuidafrikanen tot moordenaar bestempelt, moet dan ook ten aanzien van de Tweede Wereldoorlog geen onderscheid meer maken: de SS-ers waren moordenaars, maar dan ook de Geallieerde bevrijders en de binnenlandse verzetsstrijders. Geen journalist zal dat durven beweren.

Vandaag gelooft toch geen fatsoenlijk mens, dat bijvoorbeeld Alfred Eichmann en Hannie Schaft allebei moordenaars waren?

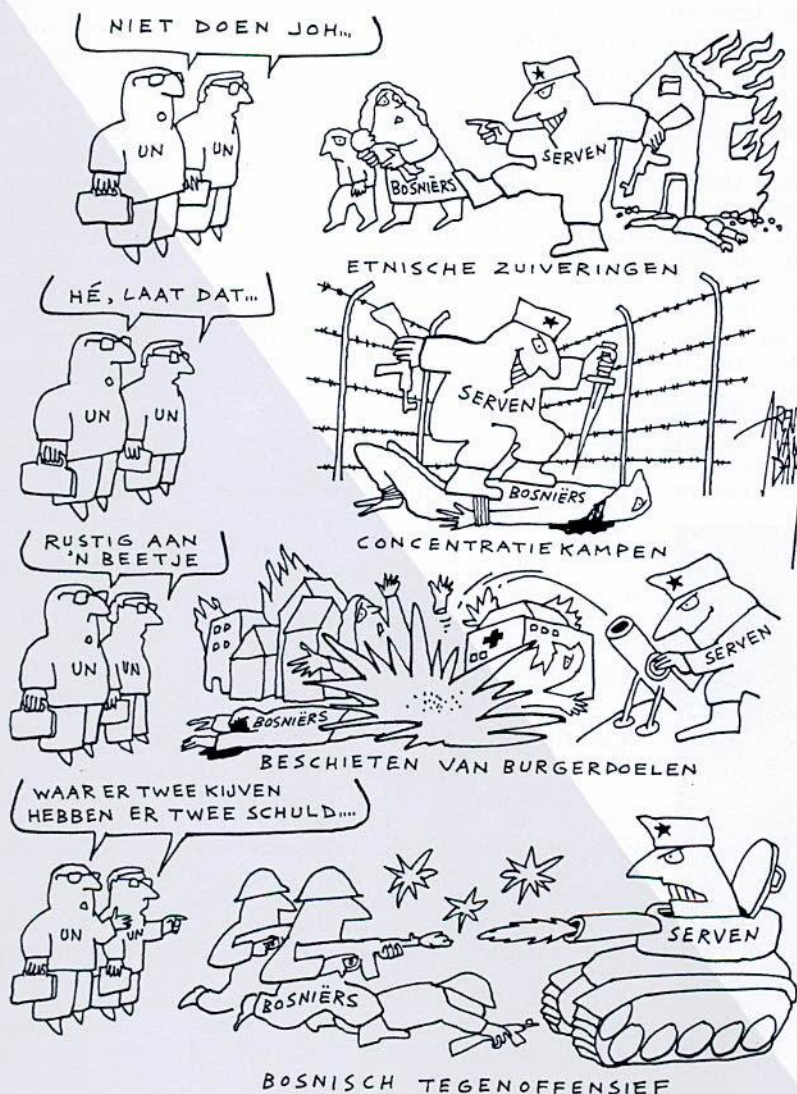
Dat onderscheid tussen daders en slachtoffers is belangrijk, nu in Zuid-Afrika zoveel mensen traumatische ervaringen hebben uit de tijd van de apartheid. President Mandela toont bewonderenswaardige staaltjes van verzoeningsgezindheid, maar ook hij wil het verleden niet vergeten. De Commissie voor de Waarheid en Verzoening is niet voor niets opgericht: eerst moet de waarheid bekend zijn, voordat de slachtoffers bereid kunnen zijn om te vergeven. En dat is geen automatisch gegeven.

Neem ANC-er Marius Schoon: zijn vrouw en dochtertje werden door een bombrief van het Zuidafrikaanse regime vermoord. Marius zal dat nooit vergeten en hij kan de moordenaars evenmin vergeven -hij wil ze voor de rechter slepen.

De misdaden van de apartheid zijn niet op één lijn te stellen met de oor-

logsdaden, die begaan zijn door de guerrilla's van de bevrijdingsbeweging. En de journalist die dat toch doet, omdat hij geen "partij" wil kiezen en "objectief" wil zijn (zoals die KRO presentator), weet niet waar hij het over heeft. Hij had zich beter moeten verdiepen in het onderwerp, want nu was zijn inleiding over Zuid-Afrika een belediging voor de slachtoffers van de apartheid. Als hij de voorkeur heeft voor een oppervlakkige aanpak, dan kan hij beter een spelletje gaan presenteren of een quiz, want dan is het enige slachtoffer de goede smaak.

Karel Roskam

het jarenlange onrecht in Zuid-Afrika voor nodig om toch het verschil tussen de twee mannen duidelijk te zien. De een was inderdaad een moordenaar, die in opdracht landgenoten elimineerde, zoals advocaat Mxenge, die opkwamen voor de rechten van de Zuidafrikaanse mens. De ander hield zich aan de opdracht van het ANC: bij aanslagen mochten geen onschuldige burgers worden getroffen, maar wel militairen en politie, want die waren de instrumenten van de onderdrukking.

Volgens het volkenrecht was het apartheidsregime onwettig en de bevrijdingsbeweging had het recht om geweld te gebruiken om zich van een dergelijk on-

DUIKEN IS VLIEGEN IN SLOW-MOTION

'Eigenlijk maak ik het hier in Nederland allemaal niet zo mee'. Aan het woord is Jurg Neve, en hij bedoelt ermee hoe hij zich voelt na zijn terugkeer in Nederland. Voor even maar, en dan is hij weer weg. Hij is rusteloos. Dat vindt hij van zichzelf. Wie hem zou zien zou het niet zeggen: kalm en bedaard kijkt hij over zijn glaasje bier aan het terrasje om zich heen. Hij is 23 jaar, en heeft de halve wereld vier jaar lang afgezworven.

Hoe begon die reis die hem zou voeren naar de steden van Zuid Amerika met hun diepe armoede en onvoorstelbare weelde, de broeierige jungle en de gevaarlijkste plaats ter wereld, waar de drugsbaronnen de baas zijn en een mensenleven doorgaans minder waard is dan een gram cocaine? Jurg: 'Ik had een hele goede baan, ik was barkeeper en ik verdiende zo'n viereneenhalf duizend iedere maand. Ik had er twee jaar grafische school opzitten. Ja, ik had mijn zaakjes goed voor elkaar. Ik had een vriendin, een huis, een auto. Maar toen werd ik bang, de angst sloeg me om

het hart. Ik zag mezelf zo al voor de rest van mijn leven zitten.' Neve besloot een reis te maken naar Spanje, met zijn vriendin. 'Ik moest gewoon ergens heen, maar ik durfde de grote stap nog niet helemaal aan. Ik koos dus voor de makkelijkste weg. Op reis met mijn vriendin in een land met een westerse cultuur. Ik heb het afgrijselijk naar mijn zin gehad!' Helaas dacht zijn vriendin anders over zijn wilde plannen. 'Voor mij is vrijheid het belangrijkste. Als je vrij wilt zijn, dan kap je iedere relatie af.' Dat betekende wel het einde van zijn relatie. Het was een moeilijk moment, bekend hij achteraf. 'Ik vind dat als je weggaat, je alles goed moet achterlaten om op een goede basis weg te gaan. Stel, je komt op een dag terug en is er helemaal niemand meer die je wil zien, omdat je destijds alles maar de boel hebt gelaten' verduidelijkt Neve.

■ Drugsparadijs

Uit Spanje teruggekeerd, bleef hij 7 maanden in Nederland. 'Ik ben in een fabriek gaan werken omdat ik geen baan als barkeeper kon vinden. Ik wilde geld sparen voor mijn reis. Toen ik genoeg verdiend had, ging ik naar Equador. Ik had gehoord dat dat het gemakkelijkste land was in Zuid-Amerika om mee te beginnen. Kijk, je springt in het diepe, dus dan kan je maar beter het ondiepste deel nemen' aldus Neve. In Equador bleef hij vooral op één plek zitten. 'Niet zo'n succes', overpeinst Neve. 'Ik zat er veel in mijn eentje in het begin, het was echt wennen. Toen ben ik naar Colombia gegaan. Colombia raad ik iedereen aan, het is ongelooflijk mooi.' Colombia. De meeste Nederlanders die er nog nooit zijn geweest denken meteen aan één groot drugsparadijs, waar de cocaine met kilo's verhandeld wordt. Volgens Neve valt het allemaal wel mee. 'De Amerikanen denken ook aan Nederland als één grote koffieshop, maar zoals je ziet, valt het reuze mee.' Toch merkte hij wel dat Colombia 's werelds grootste exporteur van cocaine is. 'Ik ben vier dagen geweest in de drugstad van de wereld,

Kali. Je kan het goed zien aan de stad, het is ongelooflijk rijk. Je hebt daar arme en rijke buurten. De rijke buurten zijn allemaal in handen van Amerikanen en drugsbaronnen. Drugs zie je niet op straat, maar je kan ze wel gemakkelijk krijgen. Ach, je moet gewoon een beetje uit die buurten blijven. Je gaat ook niet in de kelders van de Bijlmermeer rond-scharrelen.' Het viel hem op dat iedereen in Kali met een wapen rondliep, maar echt gevaarlijk was het er niet: 'De mensen zien je daar meer als een wandelende portemonnee. Kali stikt van de politie, hele jonge knullen van zo'n zestien jaar. Ze verdienen het minimumloon. Ik werd vaak aangehouden door de politie, dan moet je ze dus geld geven en dan laten ze je verder met rust. Ik werd ook de hele dag lastiggevallen door bedelaars. Maar ja, neem het de mensen eens kwalijk, er is daar ook veel armoede en de mensen die het meest gediscrimineerd worden en die het armst zijn, zijn nota bene de oorspronkelijke bewoners van het land.'

■ Enge verhalen

Tijdens zijn wereldomzwervingen rolde hij telkens heelhuids door allerlei linke situaties. En de sloppenwijken van Zuid Amerika zijn een stuk erger dan de achterbuurten van Nederlandse steden. Volgens Neve is het zaak om vooral een goede reisgids te raadplegen. 'Een goede reisgids is een bijbel voor je' zegt Neve enthousiast 'zo leer je wel uit de slechte buurten te blijven.' En hoewel zijn reizen steeds goed af liepen, heeft Neve ook een paar minder leuke verhalen. 'In Quito, de hoofdstad van Equador, daar liep ik op een gegeven moment de wijk in waar drugs werden verhandeld en waar de prostituées rondhingen. De mensen liepen daar met grote pistolen rond en lieten die zien met de bedoeling me eens goed bang te maken. De buurt was recht achter de dure gebouwen. Ik was op zoek naar een bar die ik niet kon vinden.' Gelukkig liep het goed af. Toch wordt hij stil als hij aan twee enge momenten denkt, waarbij zijn leven aan een zijden draadje hing. 'Weet je, je gaat weg met het idee, ik ga naar risicolanden toe. Ik had een grote plunjezak die ik overal aan vast koppelde met en grote fietsketting. Maar als er drie maanden niets gebeurt, wordt je laks. Dan wordt je onvoorzichtig. En dan gebeurt het.' de eerste keer dat Neve echt in de rats zat, was toen hij een waarschuwing in de wind sloeg: 'Ze hadden me nog zo gewaarschuwd, neem geen nachtbus naar Kali. Maar ik dacht, het spaart me

Jurg Neve (l) met Theo Paymans

was wel doorgereden. Die was helemaal lek geschoten en beroofd. En wat me overkwam in Panama-City! Dat is een hele rijke stad met veel Amerikaanse invloeden, maar ik zat in een goedkoop hotel in een rotbuurt. Ik was op reis met een Canadese zeeman, een stevige kerel. Ik heb zelf thai-boxen gedaan, dus ik dacht, ik ben bang van niemand. Goed, we lopen 's nachts om twee uur terug naar het hotel. En we waren nog wel zo gewaarchuwd. Nou, we lopen daar dus een beetje te geitebreien, zo van, ach, er gebeurt niks. We liepen al het stoepje op van het hotel en we zeiden tgen elkaar zie je wel. Toen werd de Canadees op de schouder getikt door een kleine Panamees die vroeg om zijn portemonnee. Dat kleine mannetje zette vervolgens een pistool op onze hoofden.' Neve zag zijn leven al aan zich voorbij gaan, maar het geluk was weer met hem: 'De hotelbaas kwam naar buiten en zette zijn pistool op het hoofd van de overvaller. Gelukkig taaide de overvaller af. En de hotelbaas schold ons vervolgens de huid vol. Hoe konden we zo stom zijn, de vorige week nog was er iemand door zijn kop geschoten. Het is altijd zo, bij elk verhaal van elke reiziger: wat gebeurt, gebeurt op een moment dat je denkt, ach, het valt wel mee' concludeert Neve nuchter.

■ Emancipatie

Neve moet nog steeds grijnzen als hij weer denkt aan het verhaal van de ontsnapping van die Duitser, die wilde ontkomen aan een gedwongen huwelijk: 'In Colombia zijn de mooiste vrouwen ter wereld. Nou was er een Duitse jongen die op een eiland voor de kust met een vrouw had geslapen. Die kwam het eiland niet meer af! Hij is toen om drie uur 's nachts voor heel veel geld

door een visser met een kleine boot meegenomen! De verhoudingen zijn daar heel anders. Ik was een keer de was aan het doen in Nicaragua toen er een vrouw naar me toe kwam en die me vroeg of ik gestoord was. Ze snapte het niet, het meisje met wie ik reisde lag aan het strand en ik deed de was. Kon zij niet beter de was doen? Die vrouw was dus boos op mijn reisgenote omdat die de was niet deed! De hele emancipatie bestaat daar niet. Toeristische vrouwen snappen ze ook niet. De vrouwen hebben daar niet het besef dat ze ook dingen kunnen doen die mannen doen. De mensen praten daar ook met de man, ook als de vrouw erbij is. Stel, je staat in een winkel en ook al heeft je vriendin of reisgenote de portemonnee en een produkt in handen, dan nog vragen ze aan de man of het ingepakt moet worden. De rol van de man en de vrouw is heel uitgesproken, zoals die hier honderd jaar geleden was.

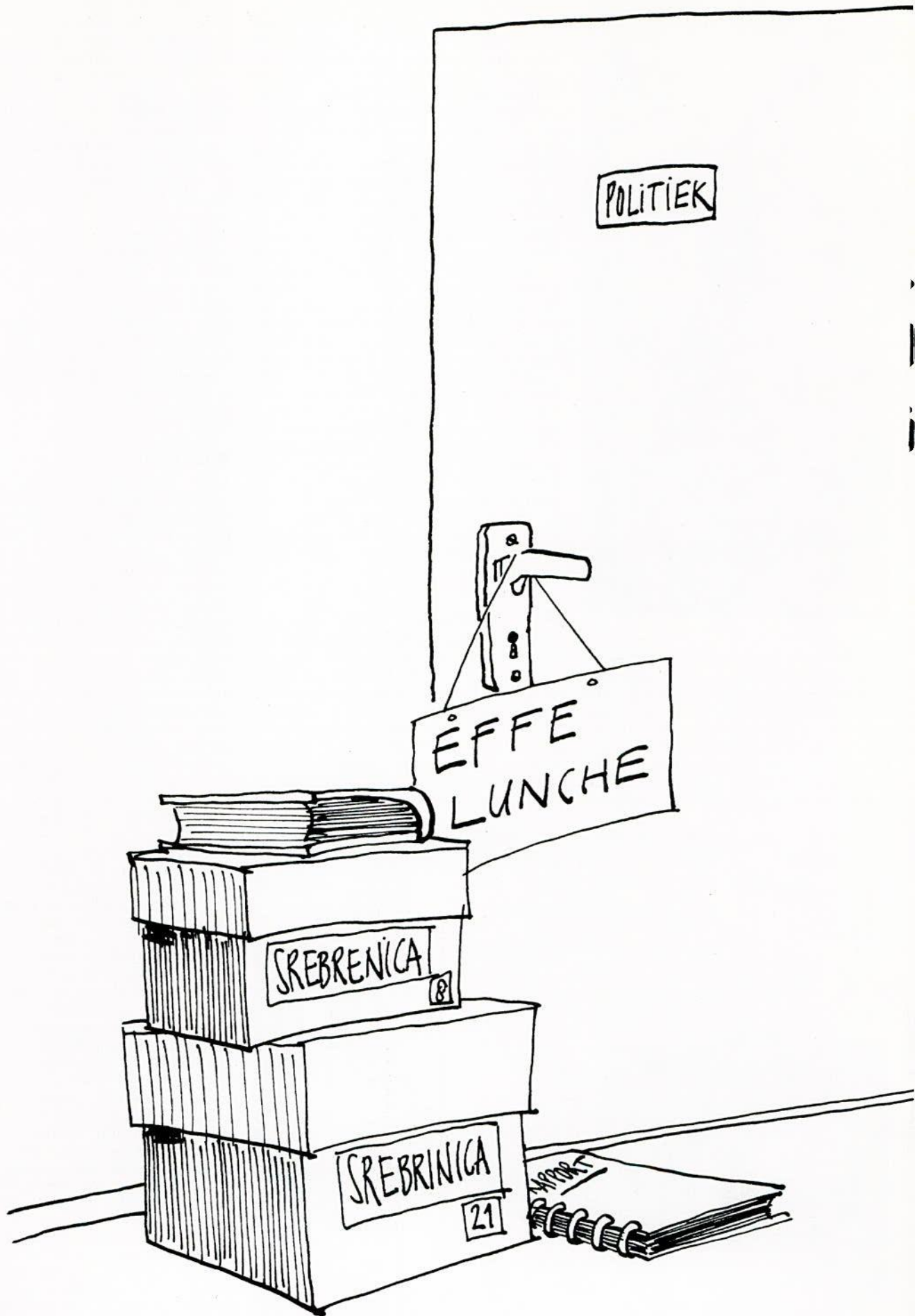
■ Duiken

Maar waarom gaf Neve nou zijn goedbetaalde baan, zijn vriendin en al zijn zekerheden op om maar wat te gaan reizen? 'Eén van de grootste redenen voor mijn reizen is om rust in mijzelf te vinden. Ik heb grafische school gedaan, ik ben barkeeper geweest. Ik dacht, het is wel leuk maar het is niet wat ik wil. Je maakt een keuze, en die maak je toch voor de rest van je leven. Met reizen kon ik uitzoeken wat ik wilde, rust en ervaring opdoen, en kijken wat ik met mijn leven moest, wat het voor mij inhoudt. Ik wilde op een punt komen, dat ik dacht, nu is het genoeg geweest. Eigenlijk wilde ik er achterkomen wat ik nou precies wilde.' Zo liep hij in Honduras tegen het diepzeeduiken aan. 'Je kan daar zo'n duikopleiding snel doen. Omdat de opleiding zo goedkoop is kan je veel ervaring opdoen. Ik heb iedere dag vier keer gedoken. In Nederland ben je ervaren als je twintig keer hebt gedoken, ik heb er inmiddels tweehonderd keer opzitten' zegt Neve zelfbewust. Over zijn belevenissen onderwater uitgehoord, veert hij overeind: 'Duiken is de ultieme vrijheid. wat ik zoek, vind ik onder water: vliegen in slow-motion. Ik ga daar een duikschool beginnen, voor mij is dat het mooiste wat je kan doen, iedere duiker weet het; je zweeft boven een landschap en je beweegt je voort. Ik heb tropische vissen gezien, en barracuda's, arrogante vissen die je komen bekijken. Je ziet ze denken, hoe durft die mijn territorium binnen te komen? Honduras is zo mooi, palmbomen, wit strand, blauwe zee en een prachtige sterrenhemel, je zit met je kont op het strand en alles is goed. Iedereen in Nederland kan in die positie komen als je de stap maar neemt, en op een gegeven moment zit je op een tropisch eiland met 40 graden om je heen. Iedereen die zegt, dat zou ik ook graag willen, die zeg ik: doe het dan! Iedereen kan het doen. Maar de meeste mensen willen hun zekerheden niet opgeven.'

Theo Paymans

wel mooi een hotelletje uit, en ik dacht, er gebeurt toch niks. Toen reed ik met die nachtbus regelrecht een guerilla-actie in. Midden in de nacht, in de jungle moesten we de bus uit en in het donker achter de bus schuilen. Voor ons klonken de machinegewerschoten. We waren net 100 meter voor de plek waar geschoten werd, gestopt. Een vrachtauto

rene
wauters

Het eerste album van Charly & Theo is zelfs vernoemd naar een Berlijns stadsdeel, **Charlottenburg**. Op dit album staan de grootste hits nog eens op een rijtje, want het duo kan inmiddels bogen op een aardige serie kassuccessen. "We hebben de titel van de cd opgedragen aan de jaarlijkse Loveparade", zegt Charly Lownoise (oftewel Ramon Roelofs).

"De Loveparade is een gigantische party, die wordt bezocht door minstens een half miljoen mensen. Het publiek komt uit de hele wereld en danst met de voorbijtrekkende house-stoet door de straten van Berlijn. We hebben daar dit jaar opgetreden en het was fan-tas-tisch! Theo filmde het geheel met zijn handcamera en schoot ook een beeld van een verkeersbord, dat in de richting van de straat wees waar de Loveparade werd gehouden. We dachten aanvankelijk dat de straat Charlottenburg heette, maar later bleek dat het ging om een heel stadsdeel."

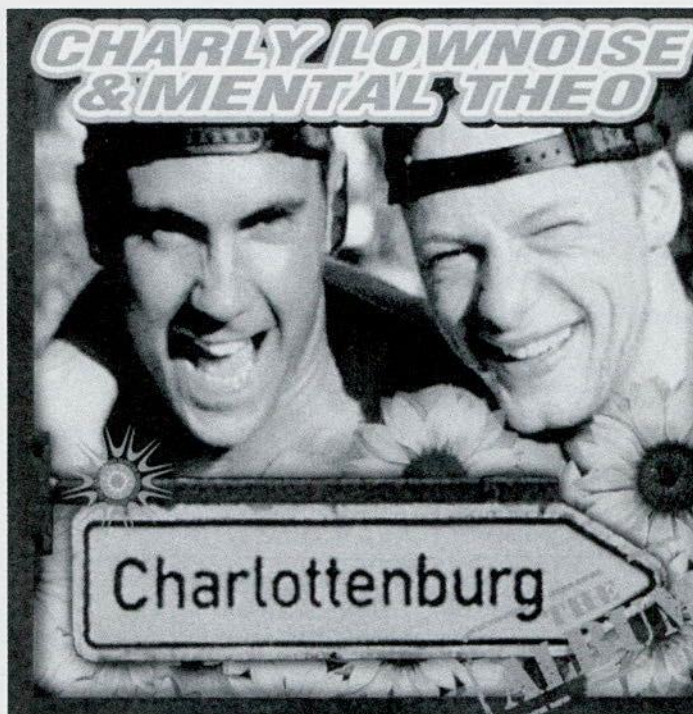
De Loveparade betekende voor het duo de absolute doorbraak. "In Berlijn gebeurt wat nergens anders in de wereld mogelijk is. Daar kan geen Woodstock tegenop. Het is het emotioneelste wat we ooit hebben meegemaakt", aldus Charly. Ook Mental Theo (Theo Nabuurs in het dagelijks leven) wil de Loveparade nooit meer missen. "Ik zal er elk jaar heen gaan. Misschien om zelf op te treden, maar anders om op te gaan in de massa."

DISCJOCKEYS

Charlottenburg is nog maar het eerste echte album van de twee Nederlandse discjockeys. Ze leerden elkaar in 1991 kennen op een houseparty in de Utrechtse Jaarbeurshallen. Theo was op dat moment al onder de indruk van Charly's muziek, die hij als dj regelmatig draaide. Echter, zonder te weten wie er achter de mysterieuze naam Charly Lownoise schuilging. Charly zag meteen de kwaliteiten van Theo in, en zo ontstond binnen de kortste keren een nieuwe hitfabriek. Eind 1991 trad het duo voor het eerst naar buiten met het voor hen zo succesvolle hitgeluid. Op de single 'A whole lot of Lownoise' werd de Australische hardrockband AC/DC gesampeld. Charly merkt op dat deze single ervoor heeft gezorgd dat hij en zijn vriend Theo nu al twee keer op toernee zijn geweest in Australië. Bij de laatste terugkomst vanuit 'Down Under' (in januari van dit jaar) kregen ze meteen op Schiphol

een gouden plaat uitgereikt voor **Wonderfull Days**, dat vele weken op de tweede plaats van de Nederlandse Mega Top 50 stond.

VOOR CHARLY LOWNOISE & MENTAL THEO begon de victorie in Berlijn

Nachtelijk Berlijn is een wereld op zich. House-muziek heeft er de laatste jaren een enorme bloei doorgemaakt. Nieuwe stromingen en veel splinternieuwe dance-locaties hebben de Duitse hoofdstad tot het middelpunt van de Europese house-scene gemaakt. Geen wonder dat Nederlands populairste house-artiesten van dit moment, Charly Lownoise & Mental Theo, wild zijn van Berlijn.

COMPLETE CD

"Het heeft lang geduurd voordat de single-successen werden opgevolgd door

een complete cd", zegt Theo. "De belangrijkste reden daarvoor is dat we gewoon geen tijd hadden om de studio in te gaan. Als je ineens zo populair bent moet je plotseling overal opdraven. Je moet interviews geven aan kranten, tijdschriften en de radio en je verslijt regelmatig met je kop op de televisie. Dat vergt nou eenmaal veel tijd en energie."

Uiteindelijk zetten Charly Lownoise & Mental Theo de hitmachine even stil.

Ze doken de studio in, om er twee maanden later met een opzienbarende cd weer uit te komen. "De fans van het eerste uur vinden dat we tegenwoordig te commercieel bezig zijn", zegt Charly. "Maar daarmee ben ik het niet helemaal eens. Het verschil tussen de hardcore zoals we die een paar jaar geleden maakten, en onze nummers die geschikt zijn voor de radio, is echt niet zo groot. Het is vaak een kwestie van een ander baslijntje, of wat andere drums. That's all."

ENGELAND

De singles slaan, zoals reeds gemeld, wereldwijd aan. Van Nederland en Duitsland tot en met Australië en sinds kort zelfs Israël. Engeland is merkwaardig genoeg nog steeds niet overstag gegaan. Charly: "In Schotland en Ierland staan ze voor ons in de rij, maar de Engelsen hebben bij wijze van spreken nog nooit gehoord van Charly Lownoise & Mental Theo. Dat komt volgens ons hoofdzakelijk door MTV. Wat een afschuwelijke zender is dat, zeg. Ze richten zich alleen op van die 'middle of the road'-muziek. Snel van de kabel dus, wat mij betreft. En geef Music Factory er maar voor terug. Die draaien ons tenminste wel regelmatig."

Het gemopper op MTV is niet helemaal terecht. Over airplay en aandacht hebben de twee dj's namelijk zeker niet te klagen. Als popsteren gaan ze nu de wereld over, naar hun woorden te oordelen. Theo: "Het is erg merkwaardig, maar het gebeurt regelmatig dat er een horde huilende meisjes met knuffelberen op ons afkomt. Je weet wel, wat je altijd ziet bij Take That. Wat moet je dan doen? Ik weet me nooit een houding te geven. Volgens mij duurt het ook een hele poos voordat je daar echt aan gewend bent."

Martin Groenewold

Humanistisch Verbond

1
Nederland

Donderdag 14 december 1995
22.00 - 22.30 uur

Tuig

Vierde in een nieuwe reeks drama's gemaakt in samenwerking met het Rotterdamse RoTheater.

Drie jonge Rotterdammers vertellen, bloedstollend en hilarisch, het verhaal van de teloorgang van hun vriendschap. Waar en wanneer maakt hun bondgenootschap plaats voor wantrouwen en geweld? Waren er andere keuzes?

Met: Edward Haak, Mike Winter en Berco van Rheeden.

Regie: Floor Maas.

Donderdag 21 december 1995
22.00 - 22.30 uur

Misdadigster

In aansluiting op de nieuwe reeks drama's die in samenwerking met het RoTheater gemaakt zijn, wordt vanavond een door ZDF in 1992 geproduceerd drama uitgezonden.

Een man bezoekt zijn vrouw, die in de gevangenis zit. Zij heeft hem proberen te vermoorden, voor welke crime passionel ze nu haar straf uitzit. Het is zijn laatste bezoek, want hij gaat van haar scheiden.

Dat begrijpt zijn vrouw en zij legt de schuld van alles dan ook geheel bij haarzelf. Van haar man verwacht ze geen vergiffenis. Beiden beseffen eigenlijk nauwelijks wat er allemaal gebeurd is. Geschreven door Felix Mitterer
Geregiseerd door Gedeon Kovacs

Zondag 24 december 1995
17.45 - 18.15 uur

So long, farewell, auf wiederseh'n, goodbye

Tot slot van de nieuwe reeks televisiedrama's gaat deze kerstmiddag een onvolprezen monoloog in reprise.

Het dagelijks leven houdt niet op ons te voorzien van ontrouw, jaloezie, en eenzaamheid. En films houden niet op ons te laten geloven in liefdes die gebouwd zijn op fondant in een omgeving waar geen berg te hoog is. Het mooiste voorbeeld daarvan is zonder twijfel THE SOUND OF MUSIC. Dreigt er in de film een probleem dan er is altijd een liedje voorhanden. De tranen die over onze wangen stromen, zijn niet zout maar zoet. De enorme -vaak stille- bewondering die gekoesterd wordt voor de film en het, eveneens stille, verlangen dat die wereld echt is, was uitgangspunt voor de theatervoorstelling SO LONG FAREWELL, AUF WIEDERSEH'N, GOODBYE. Het verlangen doet sommigen naar de fles grijpen, anderen gaan veelvuldig ter kerke en in Amerika ging een vrouw 904 keer naar THE SOUND OF MUSIC. De theatervoorstelling, die over een lotgenote van deze vrouw gemaakt werd, is voor de televisie bewerkt, opnieuw opgenomen en een stemmig televisiedrama voor kerstavond geworden, over haar lijden, haar verlangen, haar wanhoop en haar geluk.

Met: Sylvia Poorta
Regie: Floor Maas

(Dit programma werd eerder uitgezonden in 1992)

Hoe was dat ook alweer?

- Steun vragen bij de Sociale Dienst.
- Niks hebben om van te leven.
- Je onderdak dreigen te verliezen.
- Rechten hebben.
- Moeten bewijzen dat je die hebt.

Hoe was dat ook alweer?

- Als ze alles van je moeten weten.
- Als je bewijzen moet overleggen.
- Als je niet vertrouwd wordt.
- Als je als een crimineel behandeld wordt.

Hoe was dat ook alweer?

Wat dacht je?

"Ik ben hier toch niet voor mijn lol?

"Ik heb toch geen andere keus?"

"Ik ben toch gedwongen die gunst te vragen?"

Hoe is dat voor die vluchteling?

- Te moeten bewijzen dat hij vluchteling is.
- Te moeten bewijzen dat hij valt onder die regels
- die recht geven op bescherming van vluchtelingen.
- (in de V.N. door Nederland onderschreven)

Hoe is dat voor die vluchteling?

- Voelen dat hij niet vertrouwd wordt.
- Dat hij als een crimineel behandeld wordt.
- Dat hij benaderd wordt alsof het zijn schuld is dat hij vluchteling is.

Hoe is dat voor de vluchteling?

Wat denkt hij?

"Ik ben toch niet op de vlucht voor mijn lol?"

"Ik heb toch geen andere keus."

Hoe is dat?

Denkt hij:

"Ik heb een probleem"

Of

"Ik ben een probleem"

Hoe is dat?

Hebben zij een probleem?

Of

Zijn zij voor ons een probleem?

Steven.

HANDDRUK

Natuurlijk klopt het meestal niet. Het beeld dat we van de werkelijkheid hebben is vaak zeer overtrokken, overdreven en er wordt veel te veel de nadruk gelegd op dat wat niet goed is in plaats van op dat wat wel goed is. Wordt er in ex-Joegoslavië een keer niet gevochten, maar schiet een onverlaat uit verveling een keer een kanon af, dan staat dat ene kanon wel op alle voorpagina's van krant en journaal.

Het CNN-effect is overal: de Nederlandse burgers moeten zo langzamerhand denken dat de Nederlandse politie en justitie van geen kant functioneren, erger nog: het gevoel van onveiligheid schijnt al met sprongen omhoog te gaan zodra je in het donker een agent, of nog erger, een politieauto ontwaart, omdat dan meteen de associatie gewekt wordt met een heimelijke overdracht van drugs of andere duistere praktijken. En natuurlijk, er mag dan met die opsporingskwestie het een en ander aan de hand zijn, maar voor, laten we zeggen, 98% bestaan onze politie- en justitieambtenaren uit hardwerkende lieden, die hun taak naar behoren vervullen en die, net als Dutchbat, de universaliteit of de reinigingsdienst met te wei-

nig middelen veel te veel moeten doen.

Maar toch, het blijft moeilijk je van dat beeld, dat er heel veel mis is met justitie en politie, los te maken. Nu weer die procureur-generaal Van Randwijck, die kennelijk niet goed gefunctioneerd heeft en met behoud van zijn salaris van 170.000 tot 200.000 gulden tot aan zijn pensioen -over zeven jaar- de straat op mag met daarbij nog een half miljoen als gouden handdruk. Vergelijk dat eens met die ontslagen werknemers van DAF, Hoogovens of een van die vele herstruc-turerende banken in Nederland; krijgen die mensen ook een heel salaris tot aan hun pensioen plus een half miljoen? Nee natuurlijk, en dan gaat het nog om mensen, die wél goed gefunctioneerd hebben en aantoonbaar de zaken niet op hun beloop hebben gelaten of de controle over het werk waren kwijt geraakt.

Sommige lieden verwijzen naar het bedrijfsleven, als het gaat om gouden handdrukken voor mensen die men kwijt wil. En die verwijzing betekent dat zoiets in het bedrijfsleven heel normaal is: dus ook hoge ambtenaren en dat soort hebben daar ook recht op. Als U het mij vraagt hebben die hoge ambtena-

ren daar geen recht op, maar ook die mislukte kwakkernoten uit het bedrijfsleven niet. Op een of ander wijze wordt dat geld direct of indirect van de gemeenschap gejat: de enige prestatie die er tegenover staat is op zijn best een non-prestatie, maar gewoonlijk een wanprestatie. Het geld moet ergens vandaan komen en je kunt mij niet wijs maken dat die lieden dat dan zelf met hun wanprestaties verdiend hebben.

Misschien moet er dan ook maar een wet komen, waarin geregeld wordt dat iedere Nederlander recht heeft op een gouden handdruk. Als voorwaarde dient dan vanzelfsprekend wel de verplichting op een bepaald moment niet te functioneren, de zaak te verzieken, de controle over je werk te verliezen en de gemeenschap, het bedrijf of de club waar je werkt in de vernieling te helpen. Dat moet dan wel worden bevestigd door daartoe in het leven te roepen permanente opsporingsteams. En het voordeel daarvan is weer dat ook die opspoorders van de wanprestaties per definitie in de fout zullen gaan en daarmee uiteraard ook naast ontslag nog iets krijgen: een gouden handdruk.

Leon Wecke

Het is alweer twee jaar geleden dat twee KL-onderofficieren in voormalig Joegoslavië oneervol ontslag kregen. Ze weigerden een dienstbevel om onmiddellijk met hun manschappen terug te keren naar hun onderkomen, dat even te voren zwaar onder vuur had gelegen. Voor de rechter bleek dat de mannen bij hun beslissing duidelijk voor een dilemma hadden gestaan.

Bij het verhoor van medewerkers van politie en het openbaar ministerie over de methoden van opsporing naar de georganiseerde criminaliteit, was het ook noodzakelijk de bestaande regels te

overschrijden. Mijn gedachten ging uit naar de twee KL-onderofficieren, toen een hoofdcommissaris zich verweerde met het argument dat men regelmatig voor een dilemma stond. De politiemann vertelde voor de commissie, dat het doorlaten van honderd kilo heroïne naar de markt voor hem moreel aanvaardbaar was. Het doel de volgende zending van duizend kilo te onderscheppen met mogelijk de aanhouding van de kopstukken, die daar verantwoordelijk voor waren, wettigde deze beslissing.

Men ontkomt hierbij niet aan de gedachte die men wel eens door de 'stem des volks' hoort uiten "dat de hoge heren elkaar niet pakken". Want ongetwijfeld zullen de gevolgen van het advies van de commissie van Traa aan het parlement niet leiden tot ontslag

voor alle deelnemers aan de IRT-drama. Een disfunctionerend politieapparaat door concurrerende hoofdcommissarissen, falende juristen van het openbaar ministerie, ze halen ongetwijfeld bijna allemaal hun pensioen gerechtigde leeftijd. Daarna worden ze nog populair door het schrijven van memoires.

De twee mannen die in 1993 voor het dilemma stonden omdat ze zich verantwoordelijk voelden voor hun soldaten en daarom een dienstbevel weigerden, werden de laan uitgestuurd. De beleidsfouten bij de afronding van onze aanwezigheid in Srebrenica hadden ook voor de 'hoge heren' van defensie geen enkele consequentie. Daarom zou het niet meer dan terecht zijn, indien de twee KL-onderofficieren alsnog zouden worden gerehabiliteerd.

Cor Out

DE KUNST VAN DE WEZENS DIE NIET BESTAAN

Kruisingen tussen diepzeevissen en mensen, vreemde gedachten en elfachtige wezentjes. Raadselachtige ruimtwezens en bizarre levensvormen. Insecten die in geen enkel biologieboek vermeld staan, en dieren die geen enkele bioloog ooit gezien heeft. Dat is allemaal te zien op de tekeningen van de Arnhemse kunstenares Carina van der Snee. Maar als die vreemde wezens niet echt bestaan, hoe komen ze dan zo levensecht op het papier?

"Ik teken al zolang als ik een potlood vasthoudt, misschien tekende ik nog wel eerder dan ik ging praten" vertelt Carina. Inderdaad, het tekenen schijnt haar gemakkelijk af te gaan. De lijnen vormen op papier de meest fantastische wezens, zoals ze hier op Aarde zeker niet rondlopen. Je vraagt je af waar ze haar ideeën opdoet. Zelf vertelt ze dat ze alles gewoon uit het blote hoofd verzint. Ze kijkt natuurlijk wel goed om zich heen. Haar inspiratiebronnen zijn onder andere oude culturen en de natuur: "In de natuur komt alles voor. Als je een insect onder de loep neemt, zie je pas wat voor een vreemd en bijzonder beest dat is. Ik kijk graag naar dieren en naar mensen. Ik teken wel alles uit mijn hoofd, want wat ik verzin, bestaat gewoon niet. Als ik aan het tekenen ga, laat ik gewoon mijn fantasie gaan. Ik trek wat lijnen op het papier, en dan zie ik er vanzelf van alles in."

De Arnhemse kunstenares tekent niet alleen, ze maakt ook T-shirts, of ontwerpt hoezen voor CD's van bands. "Als ik een opdracht heb voor het ontwerpen van een CD-hoes voor een band, luister ik wel naar de muziek, maar ik laat me daar niet echt door beïnvloeden. Ik weet dan wel in wat voor rich-

ting ik het moet zoeken, want het is toch belangrijk om iets te verzinnen dat bij de band past."

■ Kunstenaarsbestaan

Na haar opleiding aan de kunstacademie begon ook voor haar het harde kunstenaarsbestaan. Het valt niet mee om te leven in Nederland van wat je tekent. "Mijn tekeningen zijn eigenlijk fantasie. Ze passen als illustratiemateriaal uitstekend bij verhalen zoals sprookjes, griezelverhalen. In Engeland en Amerika zijn veel meer schrijvers die zulk verhalen schrijven. Je hebt daar ook veel meer kunstenaars die fantastische kunst maken. In Nederland kunnen maar een paar bekende kunstenaars echt leven van dit soort kunst."

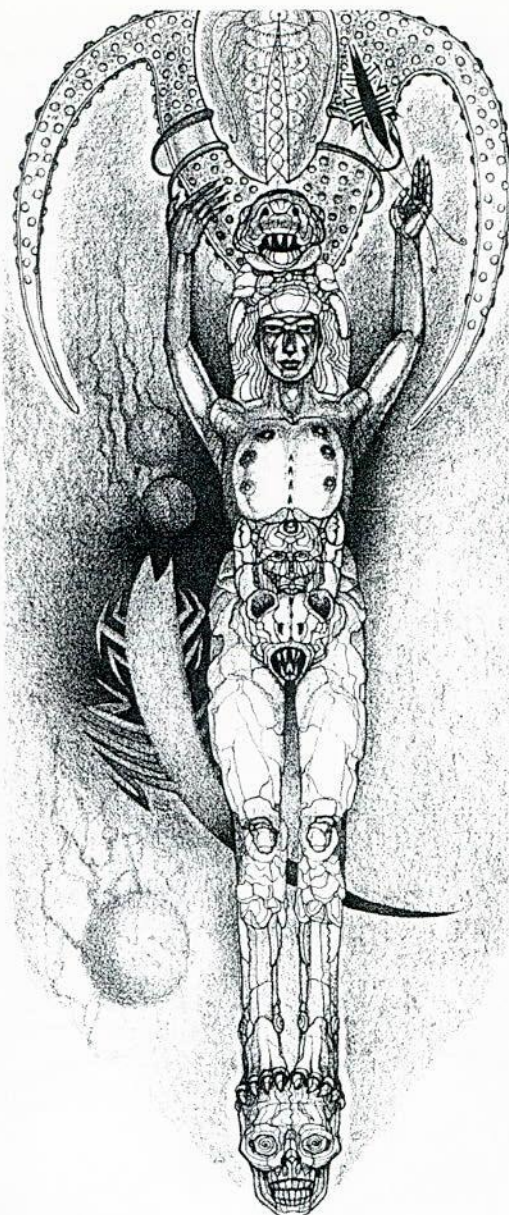
Het is dan ook niet toevallig dat tekeningen van de Arnhemse kunstenares vooral in een aantal boeken in Engeland en Duitsland zijn verschenen. Ook de Zwitserse kunstenaar H. R. Giger, bekend van het Alien-wezen uit de gelijknamige film, liet zich lovend uit over haar tekeningen.

Carina geeft toe dat een kunstenaar in Nederland hard aan de weg moet timmeren:

“Het ligt er aan hoe je je kunst probeert te verkopen. Het liefst teken ik de hele dag, en houd ik me daar niet mee bezig, maar het moet nou eenmaal”, verzucht ze. De meeste mensen die haar tekeningen zien vinden ze wel mooi, maar “ik merk ook dat ze het wel vreemd vinden, soms vinden ze mijn tekeningen een beetje eng, of gaat het ze boven de pet. Ach, denk ik dan, het is gewoon mijn eigen fantasie” zo stelt ze nuchter vast.

■ Beeldmateriaal

Carina heeft zich vooral bekwaamd in het tekenen met potlood en pen. “Gewoon het échte tekenen, op goed papier dat ik speciaal voor een afbeelding uitzoek, want verschillende soorten papier hebben natuurlijk andere eigenschappen. Als je bijvoorbeeld op een glad velletje met een vetkrijtje tekent, krijg je heel andere resultaten dan met houtskool op wit, ruw karton.” Ook werkt ze met een techniek die collage heet. Ze verzamelt dan allerlei foto's en knipt daar onderdelen uit, die ze vervolgens als een legpuzzel weer aan elkaar past. “Deze techniek gebruik ik vaak voor CD-hoesjes. Je kan er de vreemdste effecten mee bereiken. Doordat het allemaal stukjes van foto's zijn, is het resultaat net echt. Ik ga dan schuiven en aldoende krijg ik dan dingen die bij elkaar passen. Dat brengt me weer op ideeën. Hoe goed een tekening ook is, je blijft natuurlijk zien dat het getekend is. Ik heb een hele verzameling oude fotoboeken van na-

tuurlandschappen en vreemde dieren, daar kan je de prachtigste combinaties mee maken.”

Ze is dan ook een verwoed verzamelaar van maffe foto's en vreemde afbeeldingen.

■ Moderne kunst

In Nederland komt vooral moderne kunst aan bod die abstract is, waarbij de toeschouwer vaak met een kluitje in het riet gestuurd wordt, vindt ze. “Ik ken ook eigenlijk niet zoveel andere kunstenaars, en ik bezoek ook bijna nooit exposities van moderne kunst. Over het algemeen verveelt het me gauw, de kunst die tegenwoordig gemaakt wordt. Ik zoek het meestal verder, bij kunstenaars die over de grens leven of die al lang dood zijn. Zelf laat ze de kijker zoveel mogelijk de eigen fantasie gebruiken. “Ik geef nooit titels aan mijn werk, want dan belemmer je misschien wat de kijker er in wil zien. Bovendien vind ik dat te gezocht. Er staat gewoon wat er staat. Een titel geeft meteen een richting aan. Die richting moet de kijker zelf maar bepalen. Ik houd dat open, een tekening spreekt voor zichzelf.”

De leukste reacties krijgt ze van mensen die haar tekeningen mooi vinden, waardoor ze zelf met hun eigen fantasie aan de slag gaan. “Laatst zei iemand tegen me, goh, ik snap maar niet dat je nog niet rijk en beroemd bent, maar dan denk ik, er zijn zoveel goede tekenaars, en het leukste vind ik om te tekenen wat niet bestaat. Op die manier ontdek je eigenlijk wat nog niet eerder is ontdekt.”

Theo Paymans

SMOKE: de stukjes van een puzzel

Tijdens het filmfestival van Berlijn kwamen de juichende berichten over de verrassende, intelligente en kleinschalige Amerikaanse produktie *Smoke* al in de kolommen van kranten en filmbladen terecht. Deze maand kunnen we zelf beoordelen of de critici, doorgaans niet al te scheutig met loftuitingen, hebben overdreven. Volgens mij niet.

Het is geen wonder dat *Smoke* tussen veel grote produkties toch opviel, ondanks dat de film bescheiden van opzet is en zichtbaar van een niet royaal budget gemaakt. Het script is zo knap geschreven en zo ingenieus van constructie, dat opeens weer eens duidelijk wordt dat een eerste klas film begint met de tekst. In Hollywood geldt het al sinds jaar en dag als een axioma: de slechtste acteur lijkt nog heel wat met een mooi stuk tekst in z'n 'handen', maar van een miserabel scenario kan de meest begaafde speler nog niks maken.

Maar *Smoke* scoort op beide fronten: de prachtige dialogen worden door zulke top-acteurs uitgesproken dat het er allemaal volkomen natuurlijk, soms zelfs bijna documentair uitziet.

De centrale plaats van handeling is en blijft een kleine sigarenwinkel in Brooklyn, al begeven de betrokkenen zich via het verhaal in steeds wijder kringen om die lokatie heen. Eigenaar van de winkel is Auggie Wren, een goedmoedige vijftiger die zijn nering met veel plezier bestiert. Eén van zijn vaste klanten is schrijver Paul Benjamin, die echter nauwelijks meer aan produceren toekomt sinds zijn vrouw een aantal jaren geleden op weg van de sigarenzaak naar huis, tijdens een overval, door een ver-

Harvey Keitel en William Hurt in Smoke

dwaalde kogel werd geraakt en overleed, samen met hun ongeboren kind. Paul Benjamin komt af en toe in de winkel voor een paar sigaren, vertelt dan soms een anekdote en verdwijnt weer. Tot hij op een dag ontdekt dat Auggie al jaren achter elkaar elke ochtend om acht uur een foto maakt van het kruispunt voor zijn zaak. Hij mag het album met de honderden ogenschijnlijk identieke foto's bekijken. Maar als Auggie merkt dat Benjamin de bladzijden te snel omslaat, waarschuwt hij: "Als je het niet langzamer doet, zie je nooit waar het om gaat." Als Benjamin dan langzamer begint om te slaan, ontdekt hij opeens op één van de foto's zijn eigen, betreurde vrouw. Later loopt hij diep in gedachten naar huis, en wordt nog net op tijd voor een auto weggetrokken door een jonge zwarte knul, Rashid. Omdat de jongen geen geld wil hebben en alleen maar een flesje fris als dank accepteert, biedt de schrijver hem voor een paar dagen onderdak aan. Kort daarop staat de scholier inderdaad voor zijn deur. Wanneer hij naderhand weer vertrekt, weet Benjamin niet dat hij een papieren zak met geld achter de boeken heeft verstopt. De tante van de jongen die weer later bij Benjamin komt om haar neef te

zoeken, vertelt hem heel andere dingen dan de schrijver uit de mond van zijn logé zelf had gehoord. Die is ondertussen op weg naar een garage. Hij heeft van zijn tante gehoord dat zijn vader daar werkt. Die vader, een zwarte man met een kunstarm...

De hoofdlijn van het verhaal biedt al talloze verrassingen, en dan heb ik het nog helemaal niet over de intrigerende zijlijnen gehad. Die vrouw bijvoorbeeld die bij Auggie langs komt en zegt dat ze samen een dochter hebben, die nu zwanger en verslaafd is. Of die advocaten die stiekem bij Auggie Cubaanse sigaren tegen dik geld komen bestellen, hoewel dat door de boycot eigenlijk helemaal niet mag. En dat Rashid een baantje krijgt bij Auggie in de winkel omdat Benjamin dat voor hem heeft geregeld, en dat hij dan per ongeluk die Cubaanse sigaren...

Smoke is voortgekomen uit een kerstverhaal dat auteur Paul Auster vijf jaar geleden op verzoek van de New York Times schreef. Regisseur Wayne Wang las dat verhaal, vond het schitterend en wilde er een film van maken. Hij benaderde Auster, die het uitbouwde tot een compleet scenario met veel meer personages dan het oorspronkelijke verhaal bevatte. "De essentie van de film", aldus Wayne Wang, "is de scene waarin Auggie tegen Paul Benjamin zegt dat hij het foto-album niet zo snel moet doorbladeren. Wat hij bedoelt is: als je wat beter kijkt naar de dingen om je heen, dan ontdek je veel meer. Dan zie je dat de dingen bijna nooit zijn wat ze lijken. Dan begin je grotere verbanden te vermoeden, gevolgen te bespeuren. En de film heet *Smoke* omdat het allemaal draait om een sigarenwinkel, maar heel veel van de dialogen zijn ook zelf weer bedoeld als een soort rookgordijn, om mensen te dwingen beter te luisteren, dieper te graven."

De oorspronkelijke Kerstvertelling waar alles mee begonnen is, komt overigens ook nog in z'n geheel voor. In de film krijgt schrijver Paul Benjamin van de New York Times de opdracht om binnen vier dagen een kerstverhaal te schrijven. Hij weet niks, en gaat naar Auggie. Die belooft hem een mooi kerstverhaal als Paul zijn lunch betaalt. De geschiedenis die Auggie vervolgens vertelt, iets wat hij jaren geleden in zijn eigen winkel heeft meegemaakt, heeft in de verte ook weer raakvlakken met alles wat er aan is vooraf gegaan en behelst daarbij de meest controversiële kerstgedachte die je je maar denken kunt. Is uw nieuwsgierigheid nu voldoende geprikkeld? Rust u niet voordat u naar *Smoke* bent geweest? Prima, dan kunt u zelf constateren dat Harvey Keitel een oscar verdient voor zijn rol van Auggie, en William Hurt minstens een nominatie voor zijn vertolking van de schrijver Paul Benjamin, maar dat Forest Whitaker ook onvergetelijk is als de vader van de zwarte tiener, een rol waar nieuwkomer Harold Perrineau ook al prijs voor verdient.

Leonore van Opzeeland

BABE

Wie niet naar *Babe* gaat kijken omdat hij of zij denkt dat "dat wel een kinderfilm zal zijn" doet zichzelf ongelooflijk tekort. *Babe* is namelijk een film die voor kinderen simpelweg te genieten is als een leuk verhaal met pratende dieren, maar waarin volwassenen heel veel ingenuïze verwijzingen kunnen ontdekken naar wat het leven in de mensenwereld vaak zo gecompliceerd maakt.

Babe is een Australische produktie, en de laatste tijd is dat dankzij films als 'Strictly Ballroom', 'Priscilla' en 'Muriel's Wedding' al min of meer een aanbeveling. De film begint in een grote duistere stal, waar hoofdpersoon *Babe*, een varkentje met een wat melancholische en filosofische inslag, mijmert over zijn moeder die met een grote vrachtauto naar de varkenshemel gaat. Hem wacht hetzelfde lot, maar door een gelukkig toeval komt hij terecht op een echte boerderij. Weliswaar lijkt dat aanvankelijk uitstel van executie, want ook boeren eten graag varkensvlees. Maar met zijn lange, magere eigenaar krijgt het slimme biggetje al snel een goede relatie. Met de dieren op de boerderij is dat minder eenvoudig, want de hiërarchie is er streng, en iedereen moet vechten om een eigen plaatsje te creëren. *Babe* slaagt er echter in om uiteindelijk een prijs in de wacht te slepen als herders-big, omdat de dove herdersshond het werk niet meer aan kan. Het verhaal is al gevoelig en intelligent in elkaar gezet, maar technisch is *Babe* helemaal een wonder van vernuft. De lipbewegingen van de sprekende dieren zijn elektronisch tot stand gebracht, maar ook veel van de bewegingen van de dieren zelf zijn onzichtbaar getruceerd. En omdat varkentjes tegenwoordig gekweekt zijn om heel snel te groeien, werd de rol van *Babe* gespeeld door 48 verschillende exemplaren.

Babe in 'Babe'

IL POSTINO

De beroemde Chileense dichter Pablo Neruda verbleef in de jaren zeventig korte tijd op een eiland voor de Italiaanse kust. Hij maakte daar kennis met een simpele, maar poëtisch ingestelde brievenbesteller en er ontstond een heel speciale vriendschap tussen de verwante zielen. De Schotse regisseur Michael Radford maakte van dit gegeven, met enkele wijzigingen, de aangrijpende en tegelijk lichtvoetige film *Il Postino*. Het verhaal is nu gesitueerd in 1952, toen Neruda, overtuigd communist, door de Chileense machthebbers was verbannen. De postbode is, in plaats van de jonge knul die hij in werkelijkheid was, nu de werkloze, al wat oudere zoon van een visser. Hij wordt tijdelijk in dienst genomen om de vele post voor de beroemde Chileen naar diens afgelegen onderkomen te brengen. De relatie tussen de beide mannen begint ook in dit gedeeltelijk fictieve verhaal via de liefde voor de poëzie. Uiteindelijk zorgt Neruda er indirect voor dat de brievenbesteller met mooie dichtregels zijn aanbeden Beatrice weet te veroveren. De lokatie had niet beter gekozen kunnen worden, en draagt veel bij aan de betoverende sfeer van het geheel. Philippe Noiret is prachtig als de oude Neruda. Massimo Troisi, die tijdens de opnamen al doodziek was en een dag na de laatste draaidag, 41 jaar oud, overleed aan een hartaanval, is adembenemend als de eenvoudige Italiaan die door de kunst op een hoger plan wordt getild. O, wat mooi!

Massimo Troisi en Maria Grazia Cucinotta

THE NET

De computer is niet meer weg te denken uit de wereld van nu, al blijven er volkstammen zich tegen die overkill aan geautomatiseerde intelligentie verzetten. Dat dat niet helemaal ten onrechte is wordt duidelijk in de thriller *The Net*. Sandra Bullock, de ontdekking van de jaren negentig en zelf een computerfreak eerste klas, speelt een wat weltevred meisje dat voor haar brood onvolkomenheden uit computerprogramma's haalt. Op een dag krijgt ze een diskette in haar bezit waarvan ze zelf de draagwijdte niet kan overzien. Ze wordt eerst bijna vermoord door een charmeur die het alleen om dat schijfje te doen is. Als dat niet lukt, wordt ze maatschappelijk 'gewist', zodat ze haar creditcards niet meer kan gebruiken, niet meer kan bewijzen dat haar huis echt haar huis is, en

zelfs niet meer kan aantonen dat ze zelf is wie ze is. Via het vervalsen van hun medisch dossier worden er mensen uit haar omgeving op een heel geraffineerde en vooral beangstigende manier uit de weg geruimd. Geen vrolijk vooruitzicht, maar bepaald ook niet denkbeeldig. De film eist wel onverdeelde aandacht, maar daar krijgt u dan ook een paar uur intelligent entertainment voor.

Sandra Bullock in *The Net*

HOOP DREAMS

De Amerikaanse documentaire *Hoop Dreams* deed het op talloze festivals uitstekend, en dong vorig jaar mee naar een Oscar. De film, bijna drie uur lang, volgt twee kleine zwarte jongens in een arme wijk van Chicago die misschien een kans hebben om hogerop te komen in het leven: ze hebben talent voor basketbal. We zien ze op school, thuis, tijdens de trainingen, tijdens de zware selecties en bij hun eerste belangrijke wedstrijden. We zijn ook getuige van hun huiselijke omstandigheden: hun ploeterende moeders, hun zwakke vaders, hun ambitieuze broers. *Hoop Dreams* is een zeer indringende film doordat je min of meer aan tafel zit met knullen van wie je doorgaans alleen maar hoort, leest of beelden op de televisie ziet. Als de moeder van één van hen op zijn achttiende verjaardag zegt: "Ik ben al blij dat hij het er tot nu toe levend heeft afgebracht", besef je opeens haarscherp wat het woord kansarm inhoudt. Gelukkig is het niet alleen maar kommer en kwel: sportfanaten zullen genieten van het fenomenale basketball dat veelvuldig wordt gespeeld.

LUIS BEZOCHT ST. MAARTEN...

The morning after...

Vanaf 1 augustus 1995 ben ik als humanistisch vlootraadsman (VLORA) geplaatst op Curaçao ten behoeve van het defensie-personeel in 'De West'.

Vrijdag ochtend 8 september werd ik vanaf Curaçao samen met collega GV-er VLAM, Jaap Zoet, ingevlogen naar St.Maarten. VLOP Klaas Henk Ubels bleef op Marine Basis Parera om het thuisfront-gebeuren te organiseren. De derde ochtend na de nacht van Luis kwamen we aan op St. Maarten. Omdat

het een zgn. VIP vlucht was met o.a. de Ministerpresident van de Nederlandse Antillen Pourier en CZMCARIB Commandeur De Jager aan boord, vlogen we eerst over St. Eustachius en daarna over Saba. Vanuit de lucht was maar heel weinig schade op deze eilanden te zien.

Tijdens de vlucht was er een krant met de eerste foto's van St.Maarten en toen dacht ik nog: "dat valt wel mee".

Nadat we een aantal malen over St.Maarten waren gevlogen dacht ik nog steeds, dat de schade beperkt was gebleven.

■ Het viel niet mee

Een aantal uren later reden we in een open jeep tussen de puinhopen door en dat gaf een heel ander beeld.....

Alles was kapot, van alle daken waren de golfplaten er half of helemaal af, om elke boom of lantaarnpaal zat wel een golfplaat dubbel gevouwen. Er was geen ruit meer heel, stank van rottende levensmiddelen van supermarkten zonder koeling(stroom en water waren er niet meer). Uit de grond gerukte bomen dwars over de weg, overal afgebroken takken. De heuvels van SXM die nor-

FOTO'S J.BROUWER MARN.1 ALG.

maal zo mooi groen zijn, waren nu vies bruin, er zat geen blaadje meer aan de bomen en de struiken.

Grote zeiljachten van rond de miljoen gulden waren als een hoopje lege dop-erwten blikken op elkaar gegooid, een groot aantal masten van gezonken jachten staken wezenloos boven een kalm vlak watertje uit, echt onwerkelijk allemaal. Ook de sfeer was vreemd, ik kreeg een soort unheimisch gevoel over me. Ook anderen hadden het gevoel, dat er elk moment weer iets zou kunnen gebeuren wat je niet kon beheersen. Spannend wel!

Er heerste daar op dat moment dan ook een vorm van anarchie, geen politie, niks te zien. Elke gek in het bezit een buks of mes was op dat moment de baas.

Bij elke kruising stonden wel een aantal mariniers het verkeer te regelen. Dat was ook wel nodig, want het was een grote chaos. Het leek wel of iedereen die een auto in zijn bezit had daar ook mee aan het rijden was, want de enige hoofdweg zat verstopt.

Elke keer als ik probeerde me voor te stellen hoe waanzinnig immens de natuurkrachten hier geweest moesten zijn, kreeg ik een soort vastloper in m'n interne geheugen. Dit kon ik dus gewoon niet bevatten.

■ Windkracht 36: dat bestaat niet!

Bij windkracht 12 in Nederland gaan de bomen al om en de pannen er af, dit was windkracht 36!!! daar kan ik me dus niets bij voorstellen.

Volgens de inwoners die ik gesproken heb moet het lijken op het geluid van een Boeing 747 vlak boven je huis en dat zo'n 15 uur lang.....

Er waren twee situaties die erg veel indruk op me maakten.

Ten eerste: het kijken in de huizen van de mensen van de KMAR, voor zover je nog van woonhuizen kon spreken. Niet te geloven gewoon: stukken muur weggerukt, vloertegels die schuin tegen elkaar stonden of wel, de betonnen vloer

was gewoon gescheurd. Daken die half of helemaal weg waren waardoor zelfs de deuren van de kledingkasten in slaapkamers er uit gewaaid waren. Bovendien was alles kletsnat van het bruine zoute water, koffers met kleding, speelgoed van kinderen, bedden, bankstellen, etc. En dan het beeld van KMAR mensen die in die puinhoop nog zochten naar spullen van de kinderen die niet nat of beschadigd waren. Het klinkt misschien raar, maar het lijkt me emotioneel minder belastend wanneer je huis gewoon tot de grond toe is afgebrand zodat je zeker weet dat alles weg is, dan dat je nog hoopt spullen van emotionele waarde te vinden die dan elke keer alsnog kapot of waardeloos blijken te zijn.

■ Chaos en paniek op het vliegveld

De tweede situatie was mijn verblijf op het vliegveld gedurende de eerste twee dagen na m'n aankomst.

De aanblik van een paar duizend ontredderde toeristen in halve shocktoestand, sommigen hysterisch. Mensen die zich verdringen voor deuren met mariniers die chaos en paniek proberen te voorkomen. Dit beeld zal altijd op m'n netvlies blijven.

Amerikanen die roepen om de US Marines en de US Red Cross en ondertussen te keer gaan tegen donker gekleurde mensen vooraan in de rij.

Bij de mededeling dat ouderen, mensen met kleine kinderen en zwangere vrouwen vooraan mochten staan, ging het alsnog bijna mis. Alle vrouwen waren ineens drie maanden zwanger en kleine kinderen werden bijna uit de armen van hun ouders gerukt. Oudere mensen kwamen er al helemaal niet aan te pas.

Je leert mensen pas goed kennen als ze denken dat het op overleven aankomt.

Dit hele gebeuren speelde zich af in de brandende zon bij een temperatuur van 34 graden Celsius. Sommige mensen stonden voor de tweede of de derde dag van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat te wachten op hun vlucht. Er waren geen toiletten, er was geen eten en af en

toe kregen ze wat water van ons. Mensen die er geestelijk of lichamelijk echt helemaal doorheen zaten werden door ons apart genomen om even op een bankje in de schaduw te kunnen zitten met wat water en eten om even bij te komen. Mensen met lichamelijke klachten en/of medicijnengebruikers werden geholpen door een arts van de marine in een snel opgezette eerste hulp post.

Tijdens deze chaos sprak ik o.a. een Chinees gezin met vier kinderen, allemaal geboren op St.Maarten. Het Chinese restaurant dat ze acht jaar hadden gerund, was volledig verwoest en ze waren niet verzekerd. Ze wilden nu een vlucht boeken naar Amsterdam (als hun creditcard tenminste nog gedekt was) om van daaruit naar Hongkong te vliegen waar de vader van het gezin nog een neef had wonen. Daar wilden ze proberen een nieuw bestaan op te bouwen....

■ 15 uur lang in de badkamer

Mariniers maakten mij attent op een Nederlands gezin met drie kindertjes die volledig apathisch en radeloos voor zich uit keken. Ze wisten het allemaal niet meer. Hij werkte twee jaar als docent op het eiland, moest nog een jaar en had zoals gebruikelijk z'n gezin meegenomen. Tijdens de nacht van Luis hadden ze de drie kleintjes in de badkuip gestopt, daar het bankstel opgezet waar ze zelf op waren gaan zitten met handdoeken om hun hoofd en daar een emmer overheen. Zo hadden ze 15 uur lang in de badkamer doorgebracht en durfden tot vandaag hun huis nog niet uit.....

Ze waren maar naar het vliegveld gekomen want hun eten en drinken was op en het liefst wilden ze naar Nederland, weg van dit eiland.

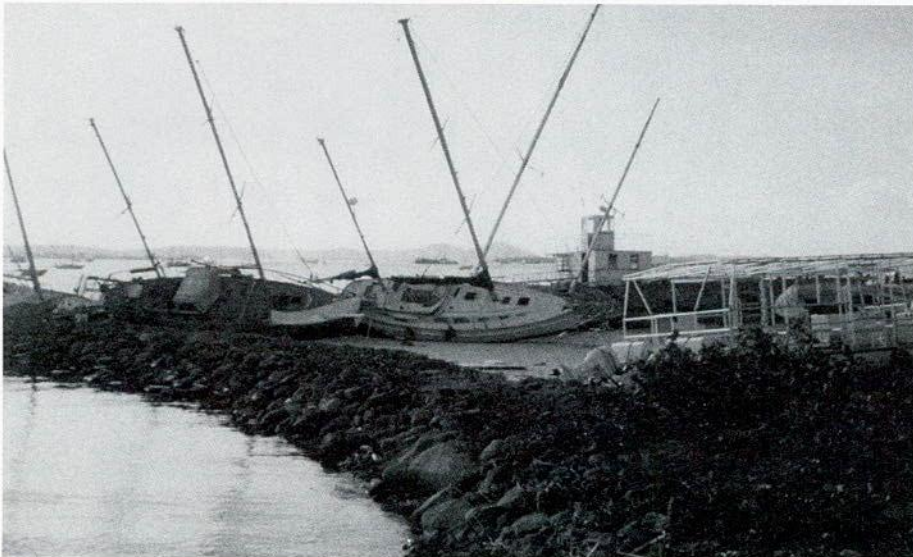
Uiteindelijk is zij met de drie kinderen vertrokken naar haar ouders in Nederland en is hij op St.Maarten gebleven. Gelukkig konden we familie in Nederland bereiken om de situatie uit te leggen, haar van het vliegveld te halen en eventuele vervolg hulp te adviseren.

■ Kwetsbare beschaving, kwetsbare mensen

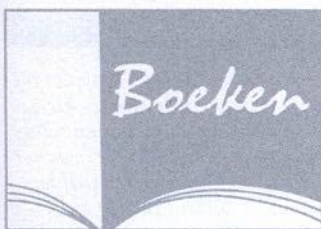
Mijn verblijf op St.Maarten heeft twee weken geduurd. Er waren in die periode meer dan zevenhonderd militairen van alle drie de krijgsmacht delen op St.Maarten aanwezig.

Voor mij was dit een ervaring die volledig nieuw was.

Een beschaving die getroffen wordt door een zware vorm van natuurgeweld is toch erg kwetsbaar. Als waterleiding en elektra uitvallen, vooral in de Tropen, dan zijn mensen ook erg kwetsbaar. In die omstandigheden komen bij veel mensen de basale overlevingsinstincten van ver terug in de evolutie weer boven drijven. Dan ook blijkt mijns inziens dat we veel meer individu zijn en veel minder kuddedier dan de meesten van ons wel denken.

Willemstad, oktober 1995
Vloottraadsman Marias van Dorp

Gedicht

In zijn lange verhalende gedicht *Tijdelijk zelfportret met hoofd en plaatsbepaling*, oranje schetst Erik Bindervoet een beeld van de jaren zestig tot midden zeventig. Het eerste deel speelt zich af in Kadoelen, een plaats waar nooit iets gebeurde en die werd omsingeld door schapen. Het is begin jaren zestig, de tijd dat de zingende cowboy Roy Rogers even populair was als Prince of Bruce Springsteen nu, de schillenboer nog langs de deur kwam, er thuis niet over sex werd gesproken (zie bijgaand afgedrukt fragment) en de kinderen op school melk moesten drinken. Begin ze-

stiger jaren verhuist het gezin naar Hoorn, de oksel van Noord-Holland. Daar vestigt men zich in een nieuwbouwwijk:

De nieuwe nieuwbouwwijk de Grote Baal,
Ook wel Bonanzadorp geheten,
Vanwege de platte daken
De bruine houten schotten,
En de saloondeurtjes.

Treffend verhaalt Bindervoet de aankomst bij de nieuwe woning:

Toen de verhuiswagen stilstond voor het huis
Stond het buurtcomité al te wachten
In de vorm van twee zwijgende families
Aan weerszijden van de voordeur.

Iemand die het beschreven tijdsbestek bewust heeft meegemaakt zal veel in dit prozagedicht herkennen. Jongeren beduidend minder.

Erik Bindervoet: *Tijdelijk zelfportret met hoofd en plaatsbepaling*, oranje. De Harmonie, Amsterdam. 95 blz. f 27,50.(WH)

Magiërs van Cyprus (2)

In april van dit jaar werd onder dit kopje in deze rubriek aandacht besteed aan het boek

'Vuur in het hart' van Kyriacos C. Markides (Ankh-Hermes, Deventer 1994. 320 blz. f 49,50). Dat ging over de 'magiërs van Strovolos' Kostas en Daskalos, die o.a. 'wonderbaarlijke genezingen' verrichten op Cyprus. De Grieks-Cypriotische auteur Markides, politiek socioloog in de V.S., schreef al eerder, in 1985, een boek over zijn tienjarige ervaringen met Daskalos. Daarvan verscheen nu een vertaling, weer door Bernardien Sluizer, onder de titel *De magiërs van Strovolos - De bijzondere wereld van een Cypriotische wijze*. Het zal een beetje 'kenners' van lectuur als deze niet verbazen, dat bij de sceptische maar ook weetgierige Markides meermalen de naam valt van de Amerikaanse antropoloog Carlos Castaneda met zijn reeks boeken over de levenverrijkende lessen die hij ontving van de Mexicaanse Yaqui-indiaan Don Juan Matus. Ook Daskalos -die studeerde in Engeland en die eind jaren '50 betrokken was bij de guerillabeweging EOKA op Cyprus- laat als 'onderzoeker van de waarheid' zijn licht schijnen op onderwerpen als: zin en doel van het menselijk bestaan, universele kosmische wetten, karma en reïncarnatie, communicatie met planten en dieren, materialisatie en dematerialisatie, chakra's en elementalen en genezing door expansie. Voor wie bereid is om eventueel eigen ongeloof ten aanzien van een aantal van deze zaken even op te schorten, valt hier veel waarachtig inzicht te verwerven. Kyriacos C. Markides: *De magiërs van Strovolos*. Ankh-Hermes, Deventer 1995, 268 blz. f 42,50.(FS)

Freek de Jonge

Het kon niet uitblijven dat er na de gebundelde liedjes van Freek de Jonge ("Iets rijmt op niets", 1990) ook een uitgave zou komen met een selectie van (en uit) zijn verhalen, conferences, romans en gedichten. Voor deze klus tekende Peter Dicker (uiteraard in overleg met en instemming van Freek de Jonge zelf). Titel van deze uitgave: *De rode draad*.

Bij de selectie ging de samensteller op zoek naar het kenmerkende en authentieke in het werk van De Jonge en dat moet een hals karwei geweest zijn. Er moest immers gekozen worden uit duizenden pagina's tekst van enige kwaliteit. *De rode draad* bevat teksten vanaf de periode "Neerlands Hoop" (1969-1979) tot en met het laatste theaterprogramma van Freek de Jonge. Uit deze schitterende verzamelbundel ter illustratie een klein fragment (uit het programma "De Mythe") met als titel

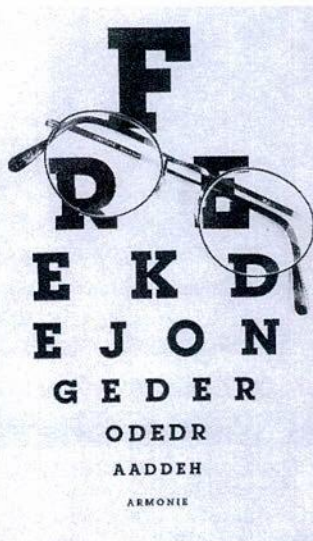
"Telefoonboek":

Ik sta laatst voor mijn boekenkast

ik wil mijn telefoonboek tussen de boeken proppen
Het lukt niet
Telefoonboek te dik
of boekenkast te vol
dat kan natuurlijk ook
Ik begin te bladeren
Ik denk: die bladzijde met Aäron
kan er wel uit

Die bladzijde met Bouterse
die kan er ook wel uit
Die drie bladzijden Cohen
die kunnen er ook wel uit
Wat blijkt?

Als al die vreemdelingen oprotten
past mijn telefoonboek weer in
de boekenkast

Freek de Jonge: *De rode draad*. De Harmonie, Amsterdam. 1995. 347 blz. f 37,50.(WH)

Caribische prachtroman

Alle vijf in Nederlandse vertaling verschenen romans van Maryse Condé (Guadeloupe, 1937) werden hier eerder besproken. En steeds met stijgende bewondering voor dit magistrale schijfvermogen, dat mij vorig jaar een recensie van de Antilliaanse roman 'Het valse leven' deed besluiten met: 'Na Derek Walcott en Toni Morrison mag de Nobelprijs voor literatuur nu dus ook naar Maryse Condé.' Deze herfst kwam de vertaling -door Eveline van Hemert- uit van Condé's nieuwste roman *De laatste koningszoon*. Opnieuw spelen de gebeurtenissen zich af op Guadeloupe en Martinique, met talloze vertakkingen naar Afrika, Frankrijk en Amerika. Hoofdpersoon is de kunstschilder

der Spéro, achterkleinzoon van de Afrikaanse koning van Dahomey, die de Franse overheersing in zijn land ontvluchtte door in 1896 op Martinique in ballingschap te gaan met zijn vijf Pantervrouwen, een prins en twee kinderen. Scherpzinnig en humoristisch beschrijft Condé Spéro's relaties tot zijn ouders en grootouders, zijn intellectuele Amerikaanse vrouw Debbie en hun rebelse dochter Anita, die tenslotte als ontwikkelingswerker naar Afrika emigreert. Telkenmale toont Maryse Condé zich een meelevend chroniqueur van de ontwikkelingsgeschiedenis van de zwarte bevolking, waar en wanneer dan ook. En ook *De laatste koningszoon* wordt weer gekenmerkt door een ingenieuze structuur, psychologische rijkdom en caleidoscopische verbeeldingskracht. Dat de manspersonen in Condé's werk overigens zelden het sterke geslacht vertegenwoordigen verhoogt niet weinig het (tragi-)komische gehalte ervan.

Maryse Condé: *De laatste koningszoon*. In de Knipscheer, Amsterdam 1995. 282 blz. geb. f 44,50.(FS)

Kanker

De krab op de achterbank van de Franse schrijfster Elisabeth Gille is een opmerkelijk theaterstuk. Niet alleen omdat het over kanker gaat (op zichzelf al een niet-alledaags onderwerp) maar vooral vanwege de wijze waarop Gille dit thema uitwerkt: begripvol en met veel humor. Op deze wijze dit probleem benaderen kan eigenlijk alleen maar door iemand die weet waar ze het over heeft. En dat klopt ook.

De krab op de achterbank
Elisabeth Gille

Elisabeth Gille lijdt sinds enige tijd zelf aan kanker. Hoofdpersoon is een niet bij name genoemde vrouw die zes jaar lang aan een gezwel in haar borst is behandeld. Wanneer ze denkt nog slechts voor een afsluitend bezoekje haar specialist te consulteren, ziet deze evenwel op een röntgenfoto een kleinigheid die hem niet bevalt. Het is de start van een periode van onzekerheden, zware behandelingen, isolement en vervreemding van haar omgeving. Ze verliest haar baan bij de uitgeverij (Haar baas: *De sfeer op de uitgeverij, de ondernemingsgeest, dat is het belangrijkste. Dus u begrijpt, wanneer de anderen u bij de vergaderingen zien, vermagerd en met een pruik ... ik ben bang dat dat hun daadkracht ondermijnt.*).

Het ziekenhuispersoneel is minstens zo bezig met hun eigen onderbetaling als met de patiënten, haar vrienden en kennissen weten bij een gesprek nauwelijks de juiste toon te vinden voor haar gemoedstoestand en, tot overmaat van ramp, blijken de media ook alleen maar over te lopen van kommer en kwel. Zodoende wordt zij volledig op zichzelf teruggeworpen en moet er maar mee klaar zien te komen. Deze aaneenschakeling van verbijsterd onbegrip is eigenlijk om te huilen maar in al z'n absurditeit ook om te lachen.

Elisabeth Gille: *De krab op de achterbank*. De Geus, Breda. 1995. 91 blz. Geb. f 29,90.(WH)

China ten zuiden van de wolken

"Yunnan" - naam van de meest zuidwestelijke provincie van de Volksrepubliek China - betekent letterlijk 'ten zuiden van de wolken'. Een poëtische naam voor een gebied dat, vanuit het centrum van China gezien, altijd ver weg en exotisch geweest moet zijn. Yunnan grenst aan Tibet, Myanmar (Birma), Laos en Vietnam. Hoge bergen en diepe rivierdalen maakten het tot voor kort moeilijk toegankelijk. Hoewel er zich in de loop der eeuwen miljoenen Han-Chinezen gevestigd hebben, woont er nog een groot aantal volken die zich door afwijkende talen en gebruiken van de Chinezen en van elkaar onderscheiden. Ingrijpende ontwikkelingen, die het aanzien van China de laatste jaren veranderen, hebben ook Yunnan niet onberoerd gelaten.

Herbert Paulzen heeft zich in zijn eerdere boeken een onbevooroordeeld en scherp waarnemer getoond. Met dit boek bevestigt hij die kwaliteiten. Het verslag van zijn zoektocht naar een vriendin, die hij er vijf jaar eerder ontmoet maar weer uit het oog verloren had, dient als rode draad door het boek. Nodig is dat eigenlijk wat magere verhaaltjes niet - er is genoeg interessants te vertellen, en Paulzen doet dat vlot en onderhoudend. Het boek is met een serie fraaie foto's geïllustreerd.

Herbert Paulzen, *China ten zuiden van de wolken*. BZZTôH, Den Haag, 1995. 192 blz. f 34,50.(CS)

Loesje

Van het bekende affiches-plakcollectief "Loesje" verscheen juist voor de zomer een nieuw boekwerkje: *Blijf niet hangen Wapper*. Wederom een werkelijk kostelijke verzameling kanttekeningen op het actuele leven. Het begint al direct pittig met

een open brief aan de minister van financiën, Zalm. Deze meent dat er te veel geld wordt afgedragen aan de EG en dat daar te weinig voor terugkomt. Daar weet Loesje wel wat op: *Albanië vragen of het niet onze dertiende provincie wil worden en het geld zal uit Brussel weer binnenstromen.* Over de stakende buschauffeurs: *Wat hebt u liever/leen lachende werkgever/of/leen tevreden chauffeur?* *Kromspraak/U mag staken/in het weekend/en actievoeren/in de vakantie.*

De verzorgingsstaat: *Nieuw beleid/de/zorg-voor-je-zelf-staat*
De air-miles: *Straks/krijg ik/mijnbeurs/nog in/airmiles/uitbetaald.*
De meestelillegalen/hebben er/al heel wat/air miles/opzitten.
De watersnood in het rivierengebied: *En net als jefje A-diploma/wilt uitproberen/word je geëvacueerd.*
Limburg/kunnen we er/geen rijst/gaan verbouwen.
Het broeikas-effect: *Laat gerust/huw tropisch/vogeltjes vrij/heus/ze overleven/het.*
Tenslotte, als uitsmijter, een cynische over Boris Jeltsin: *Jeltsin/vastbesloten/de eerste/wereldoorlog/bij Grozny/voort/te zetten.*
Loesje: *Blijf niet hangen Wapper*. Het Spectrum, Utrecht. 1995. 144 blz. f 12,50.(WH)

Taalkunstenaar

Een sprinkhanenzwerm van pijnlen verduistert de zon, ze kletteren als hagel op botten en schil-den, een schaduw trekt over het slagveld, de bloem der strijders sneuvelt, terwijl ze zich aan elkaar vastklampen gaan strijders ten onder in de rivier, maar van overzee is er uitstekend krijgsvolk van reservisten op kamelen en olifanten in aantocht, boogschutters belagen ons aan een stuk door, blinde menigten storten over elkaar heen ter aarde, de hongerige paarden raken uitgeput, de strijdbijlen in onze bebloede handen worden zwaar, kreunend buigen de lansen zich voorover, onze vluchtende rugen worden met zwaarden opgejaagd door de stormtroepen, als vossen sluipen we door de bossen, we kunnen onze doden niet eens op een rij leggen; stad van ons, op jou wordt het vonnis voltrokken.

Eén zin uit de roman *De stede-bouwer* van György Konrád (1933) die onlangs, vertaald door Peter Masthoff en Minne Buwalda, bij van Gennep verscheen. Eén lange zin om hem die nog nooit iets van Konrád lasen te laten proeven van diens schitterende woordkunst. Na 'De bezoeker' (1969) was *De stedebouwer* (1975) zijn tweede roman, waarin hij zijn ervaringen als socioloog op het planologisch instituut in Boedapest kon verwerken. Begin jaren '70 spraken de communistische overheden in Hongarije evenwel een andere taal en Konráds fabelachtig beeldrijk vormgegeven systeemkritiek werd dan ook verboden. Dat taalgebruik zou hij vervolmaken in volgende boeken, o.a. 'De medeplichtige' (1980) en 'Het tuinfeest' (1985), die in vele talen werden vertaald. In *De stedebouwer* overdenkt

een architect zijn leven, zijn werk en de zeer bewogen historie van zijn stad en zijn familie. Vaak is hierbij een gruwelijke inhoud gegoten in een buitengewoon poëtische vorm. Smullen voor surrealisme-liefhebbers! György Konrád: *De stedebouwer*. Van Gennep, Amsterdam 1995. 207 blz. f 34,90.(FS)

Wim Heij
Cornelis Schepel
Frank Spoelstra

EEN HANDIGE FLIKKER

De beste vriend die ik in dienst heb gemaakt was de zoon van een boer uit Vlijmen. Jan Rietsnijder werkte op het bedrijf van zijn vader. Hij telde negentien jaren, net als ik. Dat hij nog geen eigen land bezat hoefde niet iedereen te weten: 'Ik ben boer', zei hij en dat was dat.

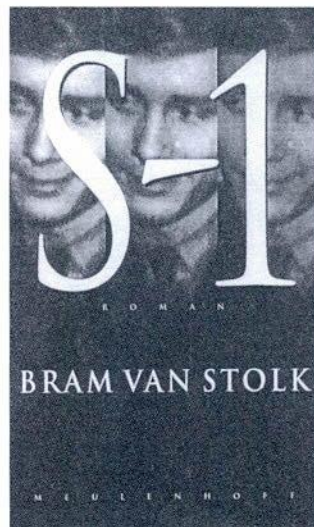
Dit citaat is de opening van deel twee van het boek getiteld S-1 van Bram van Stolk en men denkt als lezer dat de ik-figuur, Bram, (wat doet vermoeden dat het om een autobiografie gaat) met deze Jan een relatie start. De gebeurtenissen in deel 1 zetten je echter op het verkeerde been. Want in het eerste deel wordt beschreven hoe groot het verlangen van de ik-figuur is om de liefde tussen mannen te leren kennen. *De vraag waar ik een vriend vandaan moest zien te halen, eentje om mee te vrijen, hield mij al twee jaar bezig - zelfs het begin van een antwoord vond ik niet.*

Deel 1 verhaalt over Brams opvoeding en over zijn eerste seksuele ervaringen in Griekenland met Abraham en Claude. Zijn vader zei na zijn "ik moet je iets raars vertellen over mijzelf: Gek, ik vind niet dat je het aan je ziet. Maar ook: Misschien is er nog wat aan te doen, je bent nog jong.

Pa's vriend, de psychiater Tolsma, krijgt te horen dat er geen tijd meer is voor therapie: *Ik moet in december in dienst.* Waarop Tolsma roept dat dat niet nodig is, homoseksuelen kunnen met een S 5 uit

dienst gehouden worden. Rood van miskenning geeft Bram aan dat je alleen maar bij de huzaren wordt opgeroepen wanneer je overal een één voor hebt. Hij wilde juist heel graag in dienst. Hij was geen lafaard, geen onderkruiper. En had hij het niet min of meer aan Karel beloofd, zijn kosthuismaatje?

In dienst doet Bram het goed. *Na een week of twee kun je mij 's avonds over de ellenlange houten tafel zien lopen, op dienstkistjes, met mijn handen in mijn zakken: 'Non, rien de rien, je ne regrette rien, ni le bien qu'on m'a fait le mal.... Erlangs zitten de maten, twee maken mijn karabijn schoon, een derde heeft zich over mijn koppel ontfermd. "Handige flikker", oordeelt mijn chronisch humeurige slapie - weet hij veel. Mijn vriendin heet Claudine, zij woont in Parijs en schrijft mij veel.* Gaat het goed met Bram's positie in de groep, minder gaat het met zijn emotionele huishouding. Jan en hij doen alles samen, behalve dat ene. Samen weerstaan ze de pesterijen van de luitenant.

Er wordt samen gehuild, samen gedouched. Bram luistert naar het verdriet dat Jan heeft bij het overlijden van zijn moeder. Bram geniet zelfs zoveel vertrouwen dat verhaald wordt over de wijze waarop moeder langs paranormale weg vertelt dat Bram de beste vriend is die Jan ooit heeft gehad.

Hoe het afloopt kunt u zelf lezen. Adriaan van Dis schrijft op de achter-

kant van het boek: "Wat een talent zo onbezwaard en schoon over liefde te kunnen schrijven. Meestal ontaarden verhalen over erotiek in een moeizaam geklieder, maar bij Bram van Stolk is vrijen een daad van aangename geilheid. Ook voor wie moeilijk neukt, lijkt S-1 me een opsteker." Wat Van Dis met deze laatste zin bedoelt is mij een raadsel, maar voor het overige ben ik het zeer met hem eens.

Voor militairen is het een interessant boek omdat inzichtelijk wordt gemaakt hoe gemakkelijk het is voor homoseksuelen om onder te duiken in het groene wereldje. Terwijl ook duidelijk wordt dat er een emotionele prijs moet worden betaald.

Bram van Stolk: S-1. Meulenhoff, Amsterdam 1995. 159 blz. f 29.90. (JMvL)

Raadslieden - waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
Wezep/t Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	05207-67549/05255-8109	* 06 - 535 - 7549 * 06 - 514 - 6093	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	* 06 - 549 - 7913	040-627322
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942848629
Rotterdam/ Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539341/381	* 06 - 213 - 341/281 * 06 - 202 - 617	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	* 06 - 517 - 335	08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	* 06 - 209 - 2089	02991-3525
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05214-8754/8197	* 06 - 532 - 2643	05220-62273
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	* 06 - 209 - 6820	072-641080
Den Helder	R. P. (Rob) Geene	02230-52089	* 06 - 209 - 2089	
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-365234	* 06 - 557 - 5234	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebrij	05920-58574	* 06 - 541 - 8574	05160-13579
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	076-273341	* 06 - 578 - 702	013-425425
Driehuis- Den Helder	C. (Carine) van Hinte	02550-61222	* 06 - 219 - 204	01727-13248
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	* 06 - 678 - 1826	030-937808
Ermelo	I.P. (Irma) Jacobs	03410-77809/77810	* 06 - 533 - 7810	03417-58156
De Peel	F.G. (Frits) van de Kolk	00-4939-8870	* 06 - 443 - 259	045-212183
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	04942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-49428137009
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-365234	* 06 - 557 - 5234	035-234907
Rheindahlen	J.G.J. (Jan) Nauts	00-4924341408		00-492-4345995
Oirschot	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	vervallen		01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
Volk	P. (Peter) Samwel	04132-76306/78305	* 06 - 510 - 6306/8305	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	* 06 - 564 - 2774	080-229069
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	085-532752 of 532774	* 06 - 564 - 2774	08382-1675
Seedorf	J.W.F. (Jan) Sulman	00-4942817510, tst 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942818445
Vught/Weert	J.E.M. (José) Verheyen	073-881564 of 04950-82702	* 06 - 531 - 1564	080-732564
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-346826	* 06 - 519 - 6826	05110-72385
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-952099
Curaçao	M. J. (Marias) van Dorp	005999637126		
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436		05210-13657
Stafradsvrouw	J.J. (Joan) Merens	03404-14436 of 20906		085-629745
Coornherthuis				
(raadsman)	J. (Jan) den Boer	03404-14060		03210-18934
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060		08370-10205 005999658948

